

CONFERINȚA RABINILOR DIN ȚĂRILE SCANDINAVE

În cele 3 țări scandinave — Suedia, Danemarca și Norvegia — precum și în Finlanda, trăiesc 25 mii evrei. Aceste comunități au multe trăsături și probleme comune, ceea ce îi determină pe conducătorii lor să le examineze împreună. De curând, rabinii din țările scandinave s-au întrunit într-o conferință la Copenhaga, spre a dezbate unele din aceste probleme. Au luat parte: Șef rabinul Danemarcei, Marcus Melchior; rabinul Marton Nerru din Stockholm; rabinul I. Schmeltzer din Malmö; rabinul I. Fischer din Gooteborg și rabinul B. Melchior din Copenhaga. După cum se vede, la conferință au luat parte numai rabinii din Suedia și Danemarca, deoarece celelalte comunități — din Norvegia și Finlanda — sînt lipsite de păstori spirituali, fapt care îngrijorează conducerea respectivelor comunități.

Conferința rabinică a adus un pios omagiu celui care a fost Șef rabinul Suediei, dr. Kurt Wilhelm, decedat în urmă cu câteva luni. Rabinii din Suedia și Danemarca au prezentat referate despre activitatea ce se desfășoară în obștiile lor pe tărîmul menținerii tradiției și a instituțiilor de cult, al educației religioase etc. Așa, de pildă, rabinul Nerru conduce un cerc de studii talmudice, ține prelegeri despre literatura ebraică etc.

Conferința a prilejuit un contact util între capii spirituali ai comunităților scandinave și o trecere în revistă a problemelor de ordin religios ce se ridică în fața obștiilor din această parte a lumii. Participanții au fost unanimi în a aprecia utilitatea acestor reuniuni, ce vor fi continuate în viitor.

Rembrandt: „Haman imploră iertare Estherei“
(Tabloul aflat la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România)

O sărbătoare sui-generis

Purim este o sărbătoare sui-generis (un proverb răspîndit merge chiar pînă a-i contesta caracterul de sărbătoare), cea mai laică dintre sărbătorile evreiești.

Motivul acestei sărbători este bine cunoscut. Ea a fost instituită pentru a celebra eșecul complotului urzit împotriva iudeilor de un curtean viclean, perfid și rău de la curtea unui satrap oriental. La fel de bine cunoscute sînt și personajele dramei: Ahasverus, șovăitorul, influențabilul rege persan; Haman, marele său vizir, capul conspirației, devenit un simbol al urei oarbe, distrugătoare; Mordehai, judeul conștient de primejdia de moarte ce planează asupra celor din neamul său și care-și riscă viața în apriga înclătșare pentru dejuicarea diabolice conspirații; înșirîți, frumoasa Esther, principalul personaj al dramei, care cîștigă înima suveranului, precipitînd deznodămîntul fericii.

Aceste personaje trăiesc și se înfruntă în Meghila Esther, Cartea Esterei, despre care specialiștii au remarcat că nu e altă o cronică, ci o povestire istorică, sau — ca să folosim terminologia modernă — un roman istoric. Motivul principal al acestui roman este femeia, femeia care prin vraja frumuseții ei a cucerit inima dușmanului, salvînd de la catastrofă pe cei din neamul ei. Sub acest aspect, Esther amintește de o altă eroină a anticității iudaice — de Iudit. Și aceasta din urmă a cucerit inima dușmanului, a lui Holofer, generalul lui Nabucadnețar, izbăvînd apoi Ierusalimul asediat.

Prin dramatismul și tensiunea ei, Meghila Esther întrece însă cu mult celelalte cărți cu care ar putea fi comparată. Este această carte o relatare fidelă a unui fapt istoric concret? Trebuie oare conștientul ei luat ad litteram sau ca o subtilă alegorie, ca o personificare a străvechii ciocniri dintre bine și rău, dintre adevăr și minciună, în care binele, învinge pînă la urmă? Chestiunea e dintre cele mai controversate.

După unii, cartea a fost scrisă cu câteva sute de ani după consumarea evenimentelor „care le relatează, iar autorul ei a avut chiar în unele privințe o imagine eronată a faptelor.

Alții merg mai departe, atribuind Cărții Estherei o valoare exclusiv literară. În scepticismul lor total, cercetătorii din această categorie sînt înclinați să vadă în frumoasa Esther o altă Seherazada, care deapănă una din turburătoarele povestiri din o mie și una de nopți, țesută sub cerul mirific al orientului. În sprijinul acestei teze ei îl invocă pe Herodot, istoricul grec ce a trăit în epoca la care se referă Cartea Estherei (secolul V înainte de era noastră). Din scrierile lui Herodot rezultă că soția regelui Ahasverus nu a fost nici Uasti, nici Esther, ci Amertis, fiica unui general persan. Mai mult: istoricul helen ne spune că regulile persane prevedeau că regele își poate alege soția numai din sînul primelor șapte familii aristocratice ale imperiului.

Dacă acesta e adevărul istoric, înseamnă oare că Purimul e fără obiect, că cele povestite în Cartea Estherei nu sînt decît o legendă — o legendă turburătoare, desigur, dar nimic mai mult decît o legendă? Nu! Istoria însăși se opune acestui fel extrem de a pune chestiunea. Căci chiar dacă nu s-ar fi petrecut întocmai ca în Cartea Estherei, drama celebrată în această zi este în esența ei conformă adevărului istoric. mai adevărată decît multe alte povestiri istorice.

V. R.

Continuare în pag. IV-a)

Glose de Purim

de Șef rabin dr. MOSES ROSEN

Vesellie și amărăciune

Purimul să ne îmbete pînă într-atît încît să nu mai știm să deosebim între „blestatul fie Haman” și „binecuvîntat fie Mordehai”.

Purimul este o sărbătoare veselă, dar în spatele veseliei se ascunde o nespăsată amărăciune. Austeritatea ce caracterizează toate momentele noastre religioase nu e întîmplător călcată de această dată, căci veselia de Purim nu poate fi decît aceea a unui om care și-a omorît simțurile. Numai amestînd conștiința spre a o împiedica să disce realitățile, numai privind superficial acțiunea scenică a „Cărții Esterei” fără să căutăm să pătrundem în culisele sale, putem să ne bucurăm de această prăznuire. Dacă numele Purim se trage de la termenul פורים, care amintește de zarurile ce urmau să decidă viața unui întreg popor cu ocazia unei sinistre trageri la sorți, el se trage totodată și de termenul פורח pe care-l uzăm și pentru spiritul uitării. Numai adormindu-ne memoria, numai aruncînd vîlul uitării asupra împrejurărilor obiective care au generat nenorocirea în care eram să fim zvîrliți, izbutim să ridicăm Purimul la rangul de sărbătoare.

Atît timp cît credem în „blestatul fie Haman” și atribuim pierzania ce ne pîndea unui singur om, fie el și un ticălos ca satrapul persan, fără a cerceta mai adînc sistemul social tiranic ce a putut aduce la suprafață un astfel de exponent al genocidului; cîtă vreme ne legăm în înșelătoare iluzie a lui מרדכי „binecuvîntat fie Mordehai” și considerăm că un singur om, fie el și înzestrat cu mari calități morale ale unchiului Esterei, poate aduce miracolul izbăvirii; cît timp nu sîntem conștienți de datorita luptei pentru smulgerea rădăcinilor răului, pentru clădirea unei orînduirii în care să nu se mai poată ivi criminali ai colectivităților ca Haman și în

care viața colectivității să nu mai depindă de salvatori întîmplători ca Mordechai, înseamnă că împlinim ברכות פורים festive fictive, rol al confundării într-o primejdioasă letargie morală.

O dramă neconsumată

O dramă neconsumată: iată, în esență, subiectul evocat. Într-o istorie în care întîlnim atîtea tragedii care s-au desfășurat pînă la urmă, în întreaga lor cruzime, iată una care se termină cu „happy end”. În șiragul atîtor călări care au izbutit să-și sugrume victimele, iată unul al cărui braț ucigaș a fost oprit la timp. S-au bucurat bieții oameni. Erau să-și piardă viața și — minune! — au regăsit-o. E o bucurie care lasă în urma ei un „arriere-gout”, un iz de amărăciune. Trista reflecție a învățatului talmudic care constată că „ei au rămas mai departe sclavi lui Ahasverus” arată cît de șubrede sînt motivele unei astfel de bucurii.

Haman a murit, dar monarhul Ahasverus a rămas. Atîta timp cît acesta sau urmașii săi cu întregul lor sistem înrobitor n-au fost cîntîți, Haman putea să apară oricînd și „nu în fiecare zi se întîmplă minuni”. (Pesachim 50). Intr-adevăr, de cite ori, de atunci și pînă în zilele noastre, nu s-au ivit alți dușmani care și-au dus opera distrugătoare pînă la capăt?

Absențe din Cartea Esterei

Este cunoscută remarcă ce o fac mulți comentatori că în „Cartea Esterei” — deși e o parte componentă a Bibliei — nu găsim toruși nici o singură dată menționat numele lui Dumnezeu. Credem că la această observație se poate adăuga și aceea că mai există o absență în Cartea Esterei: a poporului.

„Una sută douăzeci și șapte de țări, de la hotarele Indiei și pînă la cele ale Etiopiei, se aflau sub stăpînirea regelui Ahasverus. Una

sută optzeci de zile a durat ospățul desfășurat în somptuoasele palate din Susa, în cinstea acestui atotputernic stăpîn. Întreaga camarilă, toți curtenii servili, hrăpăreți și lingușitori, se întrec a admira bogăția și fastul etalat de monarh...”

Așa începe Cartea Esterei; astfel se ridică cortina de-asupra primului tablou din povestea Purim-ului. În cîteva trăsături de condei apare simbolul unei orînduirii în care pătura conducătoare n-are altă grijă decît aceea a chefurilor.

În ultimele zile ale festinului, după șase luni de beție, Ahasverus își amintește că în afară de conviții săi de care începeuse să se plictisească, mai există și „poporul ce se află în Susa” și că acesta e în măsură să-i ofere un spectacol nou, să-i dea senzații necunoscute.

„Le roi s'amuse” — regele petrece și are mereu alte capricii. Povestea începe cu un astfel de capriciu. Ochii blazați ai regelui au văzut destule și acum ei așteaptă spectacole „tari”. Oamenii trudituri sînt scoși din mahalale și primesc favoarea de a pătrunde în interiorul curții regale, pe lingă care nici măcar nu îndrăzneau să treacă. Locuitorii cocioabelor dărăpinate sînt așezați în paturi de aur și argint. Cît de amuzantă este expresia de nedumerire de pe chipurile celor care vîd pentru prima oară vîluri lucrate din cele mai rafinate dantele, ce împodobesc încăperile monarhului! Cîtă ilaritate stîrnesc mîinile bătătoare de muncă, obișnuite cu cîntețe de lut în care, de cele mai multe ori lipsea brana, mîini care acum ating, cu timiditate, vase de aur cu cele mai alese vinuri!

Astfel apare poporul sub lumina reflectoarelor povestitorului Meghibei. În tragediile antice, în mijlocul pasiunilor dezlănțuite de către eroi, apare corul care aduce nota adevărurilor senine și eterne. Aici, poporul apare ca un cor al tăcerii. În spectacolul regizat spre a provoca buna dispoziție regală, masele joacă doar rolul de figurant. Tăcerea lor e însă mai elocventă decît toate ditirambele.

(Continuare în pag. IV-a)

TITANIC VALS ÎN LIMBA IDIS

Piesa lui Tudor Mușatescu, „Titanic vals” a fost tradusă în limba idîș și se reprezintă cu mult succes de o formație teatrală din Israel.

O carte despre creatorul Golemului din Praga

André Neher, profesor la Facultatea de litere a universității din Strasbourg, o autoritate în domeniul iudaic este un nume cunoscut cititorilor noștri. Într-un număr anterior al revistei, am reprodus un capitol din cartea sa „Moise și vocația iudaică”, apărută mai înainte în editura „Seuil”.

Recent, editura pariziană „Albin Michel” a scos de sub tipar o altă lucrare a aceluiași autor — „Fîntîna exilului”, consacrată teologiei marelui rabin lehuda Loew din Praga, intrat în panteonul iudaismului sub denumirea de Maharal 1512—1609/1.

Nu este pentru prima dată cînd această figură aproape legendară devine subiectul unei opere literare. O întreagă pleiadă de romancieri și dramaturgi, printre care Meyrink, Holitscher, Frischmann, Urchlicki, Max Brod au fost atrași de viața și creația acestui spirit extraordinar. La intrarea în clădirea municipalității din Praga se înalță, încă din secolul trecut, statuia rabinului Loew, sculptată de artistul ceh Ladislav Salun. Franz Kafka și Rainer Maria Rilke s-au oprit de nenumărate ori în fața acestui chip împunător, de o aspră și reținută poezie. Legenda, mitul, conferă lui rabi Loew o inefabilă aureolă, căci lui îi este atribuită creațiunea Golemului, bizarul robot însoțit de spiritul neliniștit al mamei-trului.

Poezii, dramaturgii, artiștii au fost și vor mai fi, probabil, atrași de aceste laturi ale personalității neobișnuite a lui rabi Loew. Savantul și omul de știință Neher, însă, a fost atras de dimensiunile spirituale ale acestui titan al iudaismului. Și într-adevăr, cine se apropie de această remarcabilă figură, cine aprofundează gîndirea sa efervescentă, nu poate să nu sesizeze o neobișnuită prezență a secolului; și cum e vorba de secolul al XVI-lea, se simte prezența tuturor evenimentelor, atât de numeroase și de dramatice, ce au marcat acel veac. Pe toate rabi Loew le-a purtat în sufletul său și a făcut din ele substanța spiritului său.

Statuia lui Maharal din Praga

El a purtat în sine și spiritul său a vibrat la tragicul eveniment al expulzării evreilor spanioli, în anul 1492; a asistat la reînvierea comunităților din orient; a văzut refluxul mișcării mesianice, reprezentată în epoca sa de David Reuben și Salomon Mol-

ANDRÉ NEHER: FÎNTÎNA EXILULUI

ho; a intuit începuturile curentului umanist viit în sinul iudaismului sub influența Renașterii italiene. Toate aceste curente și tendințe, unele contradictorii, rabi Loew le-a recepționat cu cea mai mare promptitudine, le-a asimilat, fixându-le în opera sa.

Această operă, produsă al studiului, observației, meditației și a unei îndelungate experiențe de viață (Maharal a trăit aproape un secol!) abordează cele mai diferite domenii ale iudaismului: halacha și hagada, filozofia și mistica, exegeza biblică și comentariul talmudic. Dintre aceste scrieri, André Neher a ales „Beer Hagola — Fîntîna exilului”. Rabi Loew a scris această carte în anul 1600, la vîrsta de 88 de ani și ea constituie capodopera vieții sale. În același timp ea e și cea mai „modernă” dintre cărțile sale.

Conceptul ca o apărare și ilustrare a Midraș-ului — scrierile care cuprind comentariul oral al Torii — ea oferă autorului prilejul de a pune și a încerca să rezolve problemele de bază ale teologiei iudaice. Maharal face acest lucru în chip magistral, cu o largă perspectivă asupra secolului său.

Supunînd unei analize minuțioase această carte, André Neher sondează gîndirea lui Maharal în punctul ei cel mai profund, acolo unde ea se încheagă ca un sistem teologic pe deplin coordonat. El înfățișează legile interne ale unei gîndiri remarcabile, oferind în acest fel cheia pentru descifrarea întregii opere a lui Maharal. Această gîndire nu este prezentată disparat, ruptă din contextul ei original, ci în strînsă conexiune cu teologia iudaică tradițională, adică în spiritul cel mai pur al lui rabi Loew.

În acest fel André Neher a realizat mai mult decît o monografie asupra unei personalități remarcabile: plecînd de la un autor evreu izolat din secolul al XVI-lea ne-a dăruit o imagine globală și cuprinzătoare, a întregii teologii iudaice.

V. Isac

CONSTRUCȚII DESTINATE ACTIVITĂȚII CULTURALE

Consiliul Central al Sindicatelor a definitivat planul construcțiilor destinate activității culturale a sindicatelor pe perioada 1966—1970.

În centrele regionale Galați, Suceava, Baia Mare, Pitești, Ploiești și Oradea se vor ridica cluburi cu săli de spectacole avînd fiecare o capacitate de 800 locuri. La majoritatea din acestea se fac pregătiri pentru începerea lucrărilor încă din acest an. Noi cluburi se vor înălța și în alte orașe și centre muncitorești din țară.

În această perioadă se vor construi, de asemenea, un număr de 30 săli de spectacole, pe lângă diferite fabrici și combinate industriale.

UN ORĂȘEL AL COPIILOR PE MALUL MĂRII NEGRE

Planul de construcții despre care am relatat mai sus mai prevede realizarea la Năvodari a unei tabere de vacanță pentru copii. Ea va fi un adevărat orășel, cuprinzînd pavilioane, dormitor pentru 6.000 persoane, cantine, un dispensar cu staționar, un teatru în aer liber, terenuri de sport etc.

O NOUĂ FABRICĂ DE ZAHĂR

La marginea orașului Corabia au început lucrările pentru construirea unei noi fabrici de zahăr. Fabrica va avea o capacitate de prelucrare de 3.000 tone sfeclă de zahăr în 24 ore.

CAMPINGURI ÎN REGIUNEA SUCEAVA

La Vatra Dornei se termină amenajarea unui camping cu o capacitate de 200 locuri, în căsuțe și corturi. Campingul este așezat într-un colț pitoresc al orașului, pe dealul Runc și dispune de dotările sanitare necesare. Un camping de 100 locuri se amenajează și în regiunea Suceava.

CURSE INTERNAȚIONALE TAROM

Spoște numărul curselor aeriene internaționale cu avioanele TAROM. De la 1 aprilie a. c. pe distanța București-Viena-Paris se prevăd 3 curse pe săptămînă, iar între București și Frankfurt pe Main, două curse. În cursul anului trecut, TAROM a transportat peste 350.000 pasageri. În prezent avioanele românești asigură și înlesnesc legături directe între capitala țării noastre și 21 orașe europene.

NICOLAE HERLEA LA METROPOLITAN-OPERA DIN NEW YORK

Cunoscutul cîntăreț Nicolae Herlea a plecat la New York unde va participa și în această stagiune la o serie de spectacole pe scena Metropolitanului.

MOSES MENDELSSOHN

Moses Mendelssohn a văzut lumina zilei în 1729, în Dessau (Anhalt) ca fiu al unui sărman scriitor de suluri de Tora, anume Menahem Mendel, de unde și numele său: Mendelssohn. Elev al rabinului David Fränkel din Dessau, un prominent cercetător al Talmudului, Moses îl urmă pe maestrul său atunci cînd acesta ocupă un post de rabin la Berlin. El sosi la vîrsta de 14 ani în capitala Prusiei. Operele marilor cugetători evrei și în special „Călușu” lui Maimonide, treziseră de mult, la tînărul setos de știință, voința de a-și lărgi orizontul spiritual. Lupînd cu cele mai grele nevoi, precum și cu prejudecățile celor din jur, Mendelssohn învătă, în mansarda sa din Berlin, în primul rînd limba literară germană și-și însuși apoi, sub îndrumarea unor pionieri ai culturii latine evreiești, cunoștințele temeinice în limba latină, precum și în matematică și filozofie. După șapte ani, dificultățile cele mai mari fuseseră învinse Mendelssohn, devine profesor la un bogat fabricant, care-l făcu mai tirziu procurist al firmei sale. Consacrarea literară a Mendelssohn o primi de la Lessing, reînnoitorul literaturii germane. Lessing publică „Convorbirile filozofice” ale lui Mendelssohn, lucrare în spiritul școlii Leibnitz-Wolf. O prietenie puternică, întemeiată pe idealurile morale și convingeri filozofice comune, legă de atunci pe poetul german de cugetător evreu.

În 1755, apare lucrarea lui Mendelssohn „Scrisori asupra senzațiilor” contribuție la estetică, în care principiul etic este criteriu în aprecierea frumuseții. Cu aceasta se pune definitiv, în Germania, bazele renumelui filozofic al autorului, la care a contribuit mult și stilul său extraordinar de atrăgător. La un concurs cu premii instituit de Academia din Berlin cu tema: „Evidența metafizică”, lucrarea lui Mendelssohn fu clasificată chiar înaintea celei a lui Kant (1763). După publicarea dialogului său „Phädon sau despre nemurirea sufletului” (1767), scris în stil platonice, autorul este considerat pretutindeni ca un „nou Socrate” și chiar ca un „Platon evreu”.

Frederic II avea să afle curînd că acest „Socrate evreu” nu avea nici măcar dreptul neîngrădit de a locui în Berlin. Într-adevăr, din îndemnul unui admirator al său, marchizul francez d' Argens, care locuia în

Potsdam, Mendelssohn cere regelui să fie ridicat la rangul de evreu protejat. Spiritualul francez însoțește cererea cu fraza lapidară: „Un filozof rău catolic, roagă pe un filozof rău protestant, să acorde privilegiul unui filozof rău evreu. Prea este multă filozofie în această chestiune pentru ca rațiunea să se mai opună rugămînții”. Frederic acordă lui Mendelssohn „protecția” însă nu ca privilegiu ereditar, ci numai pe timpul vieții.

Mendelssohn, aflat pe linia umanistă de cetățean al omenirii, consideră că este de a sa datorie să dea poporului său cel puțin elementele cele mai de preț ale culturii umane generale. Ca mijloc potrivit pentru eliberarea lumii evreiești de lanțurile izolării spirituale, filozoful puse la o nouă traducere a Bibliei, care să reînvie sensul textului străvechi și să așvîrle o punte peste prăpastia de limbă care separa masele populare evreiești de lumea din jur. El traduse Pentateucul într-o germană impecabilă și prevăzu traducerea sa transcrisă ebraic cu un comentariu ebraic. Acest comentariu se remarcă printr-o claritate desăvîrșită. Pentateucul lui Moses Mendelssohn apărî în Berlin, în anul 1783, sub titlul „Netiboth hasalom” („Căile păcii”) și fu salutat cu mare bucurie de toți cei care doreau o reînnoire în viața evreiască. Noul comentariu dădu puțin de a înțelege textul biblic în chip mai adecvat, iar traducerea mijloci cunoașterea limbii germane, dînd accesul spre creațiunile spiritului modern. Psalmii traduși de Mendelssohn se bucurară de un succes la fel de mare.

Deși Mendelssohn era preocupat, în primul rînd, de reînnoirea interioară a iudaismului, el interveni totuși cu tot prestigiu personalității sale și pentru drepturile omenești ale evreilor. În introducerea sa la ediția germană (1782) a importantei apologii „Vindiciae Judaerum” a lui Manasse ben Israel, blindul filozof vădi un temperament înflăcărat.

El relevă că, la rîndul său, iudaismul nu a impus niciodată adeptilor săi cu sila vreoa dogmă, nici măcar pe cea a unicității lui Dumnezeu, căci astfel de adevăruri reies direct din rațiunea și sentimentul omului și sînt de domeniul religiei naturale. Iudaismul nu este deci o „religie revelată” ci o „legislație revelată” pe care a primit-o un singur popor ca normă pentru evoluția sa istorică. Mendelssohn face în „Ierusalimul” său un

apel patetic de autentică umanitate la simțul de justiție al lumii „Fraților, dacă doriți fericirea adevărată nu tăgăduiți armonia, în care varietatea este evident un plan și un scop final al providenței... Stăpînitori ai pămîntului, croiți unei posterități fericite cel puțin calea spre acele culmi ale culturii, spre aceea toleranță generală între oameni, după care rațiunea mai suspină încă în zadar... Iubiți adevărul, iubiți pacea!” Această chemare fierbinte trezi o ecou răsunător în multe inimi. Kant îi scrisese lui Mendelssohn că-i consideră lucrarea ca „vestire a unei mari reforme” care va reveni mai devreme sau mai tirziu nu numai pentru națiunea evreiască ci și pentru alte popoare.

În anul 1781, Mendelssohn îl pierde pe curajosul său prieten Lessing. Părerea răspîndită în lumea cultă a Germaniei că Lessing fusese un „adept al lui Spinoza” și deci „ateu” decise pe Mendelssohn să ia apărarea memoriei prietenului mort și-l hotărî să opună oricăruia gen de panteism, teismul raționalist profestat de el însuși. Ultima sa lucrare „Ore de dimineață sau prelegeri despre existența lui Dumnezeu” (1785) fu consacrată elucidării acestei antiteze. Puțin după apariția acestei lucrări, la începutul anului 1786, Mendelssohn încetează din viață.

meridiane

Evreii din Jamaica

Comunitatea evreiască din Jamaica - îndepărtată insulă din Marea Caraibilor - este una din cele mai vechi din emisfera vestică. Primii imigranți au venit cu peste 400 de ani în urmă, când evreii au fost nevoiți să-și găsească refugiu de inchiiziții spaniolă. Pentru a-și ascunde identitatea față de spanioli, ei au venit pe insulă purtând denumirea de „portughezi”.

Pe la mijlocul secolului al XVII-lea cei mai mulți evrei locuiau în orașul Port Royal, unde se pare că exista și o sinagogă. Ea a fost distrusă în urma cutremurului de pământ din 7 iunie 1692. Acest fapt este atestat de un document, ce s-a păstrat până în zilele noastre: scrisoare trimisă în ziua cutremurului de către Edmund Heath din Port Royal dr. lui Charlotte, decanul universității Oxford. Descriind cataclismul la care fusese martor, corespondentul scrie printre altele: „Am cotit pe strada evreilor îndreptându-mă spre casă, când deodată am văzut cum sinagoga lor s-a prăbușit alături de mine”.

Sinagoga sefardă a avut în decursul timpului slujitori iluștri printre care haham loșua de Cordova, un erudit care a trăit pe la sfârșitul secolului XVII. Tot pe atunci a trăit în Jamaica unul din cei mai mari poeți sefarzi ai epocii, David Israel Laguna.

Cu timpul, obștea s-a risipit pe insulă, evreii stabilindu-se și în alte orașe, printre care Kingston, Montego Bay ș.a. În Kingston au fost construite două sinagogi,

Cum a fost prins Adolf Eichmann

Arestarea, judecarea și condamnarea lui Adolf Eichmann, unul dintre principalii inovatori de exterminarea a milioane de evrei, au fost primite de opinia publică de pretutindeni ca un act de justiție de mare însemnătate. După cum se știe, Eichmann a trăit mulți ani în Argentina sub un nume fals, în speranța că va reuși să se sustragă răspunderii.

Într-un interviu acordat de curând unui ziar vest-german, Klaus Eichmann, unul din fiii căpeteniei naziste, a făcut cunoscute unele amănunte legate de descoperirea și arestarea acestuia din urmă.

În anul 1960, Eichmann lucra ca mecanic la o seară de automobile din Buenos Aires. Într-o seară, după terminarea lucrului, a luat ca de obicei autobuzul, îndreptându-se spre locuința sa, de la marginea orașului. Era o seară cu lună plină și doar ici-colo cite un norișor acoperea albastrul cerului. Deodată patru inși se năpustiră dintr-o mașină asupra lui Eichmann. Toți patru erau tineri, înalți și voinici. Se încinse o luptă scurtă, în cursul căreia Eichmann fu legat, i se puse un câluș în gură, după care fu urcat în mașină. La un moment dat, unul dintre cei patru i-a spus șoferului: „Domnul Eichmann nu ne-a făcut de data aceasta dificultăți...” Din acest moment, povestește Klaus, Eichmann a înțeles că soarta lui e pecetluită.

Prețioasa captură fu adusă într-un apartament, unde rămase sub pază timp de câteva zile. Eichmann a fost dezbrăcat, percheziționat din cap până în picioare, spre a se vedea dacă nu are asupra sa vreă capsulă cu otrăvă. Timp de câteva zile, Eichmann a fost ținut în pat, sub strictă supraveghere. În tot acest interval, ca și în timpul detențiunii sale în închisoare și în timpul procesului, el a avut parte de un tratament civilizat.

Apoi Adolf Eichman a fost narcotizat și transportat cu avionul în Israel.

Așa cum a declarat Klaus, amănuntele prinderii sale Adolf Eichmann le-a povestit apărătorului său, avocatul vest-german Servatius.

O NOUĂ CARTE DESPRE PROCESUL EICHMANN

La New York a apărut o nouă carte despre procesul Eichmann. Autorul, Jacob Robinson, un distins jurist, a fost consilier al procurorului general american în timpul procesului de la Nürnberg.

CORDOVA — orașul califilor și al lui Rambam

Unul dintre monumentele arhitectonice vestite ale lumii este moscheia din Cordova, despre care Heine în al său „Almansor” scrie: „Sub cupola de la Cordova, coloane stau, una mie trei sute, una mie trei sute coloane uriașe... Regii mauri au zidit odinioară această casă întru gloria lui Alah, cu toate acestea multe s-au schimbat în vîltoarea vremii. Pe turn, acolo de unde răsună chemarea pentru rugă, răsună astăzi melancolic dangătul clopotelor creștine”.

Multe s-au schimbat la Cordova, zidită în Andaluzia, între Guadalquivir și Sierra Morena în cele două milenii ale existenței sale. Rînd pe rînd ea a fost capitala turdului, pe urmă a emiratului roman, depinzînd de Damasc, pe urmă capitala unui emirat independent, de la 1031 pînă la 1070 regat autonom care s-a unificat mai târziu cu Sevilla, pînă în 1236 cînd a fost cucerit de Ferdinand al III-lea cel Sfînt și supus coroanei castiliene. În următoarele trei secole, Cordova a fost Meca apusului, reședința califatului maur.

Strimtele ulicioare ale Iudeiei — fostul cartier evreiesc — aduc aminte de importanțele comunității evreiești de odinioară, care existau la începutul stăpînirii maure, comunități printre a căror membri s-au numărat și personalități ca rabi Iehuda Halevi și rabi Ithac Alfasi. Maimonide, care s-a născut în acest oraș și tot aci și-a petrecut copilăria, a trebuit să-l părăsească la vîrsta de 13 ani, cînd Cordova a fost cucerită de Almohazi.

În fața curții pline de flori în care se află sinagoga care poartă numele lui Maimonide a fost ridicată în anul 1964 statuia lui Rambam. Pe un soclu de 2 m. înălțime, care poartă

inscripția „Cordova — lui Maimonide” și între cifrele anilor 5724 și 1964, semnătura lui Rambam în ebraică și arabă, se află statuia de bronz în mărime naturală a lui Maimonide.

În grădina din fața sinagogii se găsește o tablă care a fost montată acolo în anul 1935 cu ocazia aniversării a 800 de ani de la nașterea lui Rambam.

Vestibulul care duce spre sinagoga lui Maimonide este lipsit de orice fel de ornamente. Numai seculara poartă mai poartă urmele unor sculpturi artistice în lemn, roase de vreme. La dreapta, o scară de lemn cu 19 trepte duce sus, spre galeria femeilor. Alte piese ornamentale din stucatură au fost montate pe o tablă de marmură pe care sînt săpate în ebraică cuvintele „Mikdash me'at” (Micul templu). Ornamentele plafonului sălii s-au păstrat în parte, iar în parte au fost restaurate în secolul al 18-lea. Prin trei arcuri maure se poate privi din galerie în sala de rugăciuni.

Sala este dreptunghiulară, de aproape 8 metri. Din bogatele stucaturi cu multe ebraisme, a rămas o mare parte. Spre răsărit se află nișa în care s-a găsit cîndva chivotul cu surlurile sfinte. În trei părți, pereții, începînd de la jumătatea sălii în sus, au fiecare cite 5 ferestre arcuite.

Această sinagogă a fost construită în anul 1315 și, pe lîngă cele două din Toledo este singura care s-a conservat.

Cîteva pași mai încolo este Plazuela de Maimonides, Piațeta lui Maimonides, unde în frumoasa casă părintească a lui Rambam se află muzeul municipal, Museo Municipal de Arto Cordobes.

Sfîrșitul lui Haman

«Unde ai fost, Adam?»

Greua moștenire a trecutului preocupă pe mulți dintre oamenii de spirit vest-germani. Nu puțini sînt scriitorii care caută, în opera lor, să găsească răspuns la întrebarea chinătoare: cum a fost posibilă instaurarea nazismului?

Confrunțați cu trecutul, acești scriitori nu pot ignora nici groaznică răspundere ce apasă asupra acelor care s-au făcut vinovați de exterminarea a șase milioane de evrei. Cei mai mulți dintre scriitorii vest-germani sînt gata să se declare de acord că regimul hitlerist a adus Germania la dezastru și acesta este punctul de plecare pentru negarea morală a acestui regim. De asemenea, fiecare recunoaște, cel puțin formal, că prigonirea evreilor nu a fost o acțiune cu care cineva se poate mîndri. Dar nici un scriitor vest-german nu a dat încă marea operă care să înfățișeze zguduitorul tragedie care a costat viața a milioane și milioane de femei, bărbați și copii.

Printre cărțile în paginile căreia ecoul acestei tragedii se face auzit se numără și romanul lui Heinrich Bel, „Unde ai fost, Adam?”. Acțiunea cărții începe în ultimul an al celui de al doilea război mondial, cînd perspectiva înfrîngerii se profilează tot mai clar pentru ostașii germani.

Autorul nu a ocolit nici teribila problemă a răspunderii pentru exterminarea evreilor. Bel descrie prinderea unei tinere evreice, Ilona, care împreună cu alți evrei este înghesuțată într-un autocamion închis și transportată spre un lagăr de concentrare. Citind descrierea acestei călătorii îngrozitoare, apare în mod evident că autorul face răspunzători de suferințele victimelor nu numai pe comandanții superiori nașiști. Nici cei doi șoferi, care conduc mașina la destinație, nu sînt scutiți de răspundere. Căci în timp ce oamenii înghesuți în camion se zbat în chinuri groaznice, lipsiți nu numai de hrană și de apă, ci și de aer, cei doi șoferi flecăresc impasibili despre caracteristicile mașinii lor, cîntă, își povestesc anecdote, ca să le treacă vremea. De mai multe ori opresc mașina spre a se hrăni. Iată un pasaj caracteristic pentru vigoarea cu care autorul înfățișează atitudinea celor doi.

„În cele din urmă șoseaua devenise pustie. Căscînd, cei doi opriră mașina pe o uliță laterală a unui sat necunoscut. Au desfcut ruck-sacurile, și-au turnat din termos cite o ceașcă tare și fierbinte de cafea, au deschis niște cutii rotunde de tînichia subire, din care au scos ciocolată, pe care au întins-o pe chifle. Apoi au desfcut o cutie în care păstrau untul, pe care l-au mirosit mai întii, apoi l-au uns pe pline, adăugînd de-asupra felii groase de cîrnaț. Cîrnațul era trandafiriu și avea un gust pîcant. Cei doi au mîncat cu poftă”.

Bel nu descrie scene de groază, ci doar indiferența celor doi șoferi. Dar sub pana sa această indiferență devine bestialitate, căci în vreme ce șoferii beau și mîncă cu poftă, în interiorul autocamionului cîteva nefericiți, neînțelegînd îndura chinurile, își taie vinele. Îngroziți, ceilalți încep să strige. Pentru a-i potoli, unul dintre șoferi bate cu manivela în peretele mașinii. Strigătele amuțesc, iar Ilona povestește: „La auzul acestor lovituri oamenii amuțiră deodată; loviturile erau amenințătoare și prevestitoare de rele. Un om care și-a păstrat chipul omenesc nu ar fi fost în stare să bată în felul acesta...”

Împreună cu cei ce au supraviețuit transportului, Ilona este adusă în lagăr, unde are parte de întregul calvar de suferințe. Dusă, împreună cu ceilalți, spre camera de gazare, ea moare cîntînd, iar moartea ei este plină de măreție.

Fără a merge pînă la rădăcinile care au făcut să răsără buruiana otrăvită nazistă, cartea lui Heinrich Bel este semnificativă pentru tendințele și căutările noii generații de scriitori vest-germani.

ÎN MEMORIA CELOR 6 MILIOANE DE MARTIRI

Board of Deputies, organizația reprezentativă a evreilor englezi, a hotărît să ridice un monument în memoria celor 6 milioane de martiri uciși de naști în perioada celui de al doilea război mondial. Monumentul va fi înălțat la Londra.

Vizita d-lui secretar general al F. C. E. (M) la comunitățile din Oradea, Baia Mare și Satu Mare

În zilele de 11—14 februarie a.c. d. av. Emil Sechter, secretar general al Federației Comunităților Evreiești (M) a vizitat comunitățile evreiești din orașele Oradea, Baia Mare și Satu Mare, unde a avut consfătuiri de lucru cu conducerea și enoriașii acestor comunități.

Au fost dezbătute probleme curente ale comunităților, printre care: întreținerea instituțiilor de cult, buna gospodărire a fondurilor, măsuri pentru organizarea sărbătorii de Pesach 5726 etc.

În orașele de mai sus, d. secretar general al F.C.E. (M) însoțit de membri din conducerea comunităților, printre care: S. Maurer, I. Rosenberg, I. Marcovici la Oradea; Weisner, ing. Friedman, Taub la Baia Mare; rabin Halpert, dr. Fischer la Satu Mare, a vizitat așezămintele de cult, stabilindu-se la fața locului măsuri concrete pentru buna lor funcționare.

Peste tot enoriașii și-au exprimat satisfacția pentru activitatea comunităților și pentru sprijinul pe care acestea îl primesc din partea Federației.

Glose de Purim

(urmăre din pag. 1-a)

Mordehai-Evreul

Simplitatea este trăsătura esențială ce caracterizează Cartea Esteri. O dramă de uriașă proporții se desfășoară înaintea noastră, dar nararea ei se face cu mijloace nemeșteugite. Niciieri nu întâlnim accente lirice; și totuși patosul respiră din toate versetele ei. Un uriaș al spiritului se profilează la orizontul textelor Meghilei, dar nici un moment el nu recurge la tirade. Mordehai Evreul, apare ca un erou între eroi, dar puține sînt cuvintele pe care le pronunță. Elocvență e atitudinea sa, plină de învățăminte e ținuta ce o păstrează.

Captiv, împreună cu frații săi, captiv al regelui Nabucodonosor, el a ajuns în capitala străvechiului imperiu medo-persan Susa. Suflul său a rămas însă de om liber. Șira spinării îi rămîne dreaptă atunci cînd toată lumea se prostornează înaintea puternicului tiran Haman. Mordehai „nu îngenunchează și nu se prostornează”. Demnitatea îi e mai scumpă ca orice; serviliismul îi repugnă.

Virtutea aceasta a fost o caracteristică atît a strămoșilor cît și a strănepoților lui Mordehai. Dacă ei ar fi îngenunchiat înaintea diverșilor Hamani ai istoriei, tirani ai antichității, ai evului mediu, sau ai cetăților aurului, de mult n-ar mai fi rămas nici o urmă din această semnificație. La fiecare val pe care furtuna vremurilor de odinioară le-a ridicat împotriva lor, salvarea le-a venit tocmai din faptul că au păstrat fermă voința de a rămîne drepti în

fața primejdiei și de a o domina. Ceea ce n-a vrut Mordehai, n-a vrut nici David înaintea lui Goliat, n-a vrut nici Matitiabu înaintea zeității lui Antiohus, n-au vrut nici cei ce au urcat rugurile Inchiziției, n-au vrut nici luptătorii din ghetoul Varșoviei.

Zi a satirei biciuitoare

Întotdeauna, de-alungul mileniilor de așuprire ale trecutului, masele populare au posedat o armă care s-a dovedit ucigătoare, împotriva tuturor acelor care credeau că le pot sugruma libertatea. Era umorul sănătos popular, care ridiculiza grandomania nelegiuitorilor. Purimul cu ale sale jocuri și cîntece populare, cu al său bogat folclor umoristic, nu e o sărbătoare ca toate celelalte, ci o zi a satirei care biciuia toate împărățiile în care se înecau, ridică toate mările noilor Hamani pe care societatea nedreptății îi scotea la suprafață.

חוב אדם לקרות את חסדיליה בלילה של פורים (מגילה ד)

„Omul este dator să citească Meghila noaptea și s-o repete în timpul zilei. Înțeleptul Rabei Amiel tălmăcea acest text talmudic din Tratatul Meghila în sensul că sîntem datori să citim Meghila „noaptea”, în epocile de întuneric și de așuprire, dar cu atît mai mult „zîua”, în vremurile cînd bezna împilării a fost risipită se cuvine să nu ne mulțumim a o citi o dată, ci s-o repetăm iar și iar.

Rabinul Maximilian Drechsler la 80 de ani

Obstea evreiască din Timișoara l-a sărbătorit recent pe veneratul ei prim-rabin, dr. Maximilian Drechsler, cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Dintre aceștia, 55 de ani — aproape o viață de om! — sărbătoritul i-a închinat credincioșilor, comunității din frumosul oraș de pe malurile Begăi.

Descendent al unei vechi familii rabinice, dr. Maximilian Drechsler a făcut în tinerețe studii la seminarul rabinic din Budapesta, absolvind totodată facultatea de filozofie a Universității din acel oraș. El își desăvîrșește pregătirea la „Jewish College” din Londra, unde este invitat apoi să țină un ciclu de prelegeri despre talmud.

Cercetător pasionat al trecutului, dr. Drechsler folosește șederea la Londra pentru a cerceta bogatele colecții de vechi manuscrise ebraice și arabe, aflate în păstrarea bibliotecii din Oxford, precum și la British Museum. Parte din rezultatele muncii sale e cuprinsă într-un volum, apărut în anul 1932, în limba engleză, precum și într-o ediție în ebraică. De altfel, munca literară și științifică a constituit pasiunea sfîntă a prim-rabinului Drechsler, rodul ei fiind mai multe volume tipărite.

Revenit în țară, dr. Maximilian Drechsler ocupă jîlul rabinic al comunității neologice din Timișoara, cîștigîndu-și dragostea și admirația tuturor. Om de o subtilă și aleasă cultură — în afară de română, ebraică și idîș, d-sa posedă la perfecție limbile

engleză, germană și maghiară — prim-rabinul Maximilian Drechsler a contribuit într-o măsură foarte importantă la ridicarea prestigiului funcției pe care de peste cinci decenii o îndeplinește.

Cu prilejul aniversării, adresăm cele mai calde urări de sănătate, împreună cu felicitările noastre eminențului păstor spiritual al credincioșilor mozaici din Timișoara.

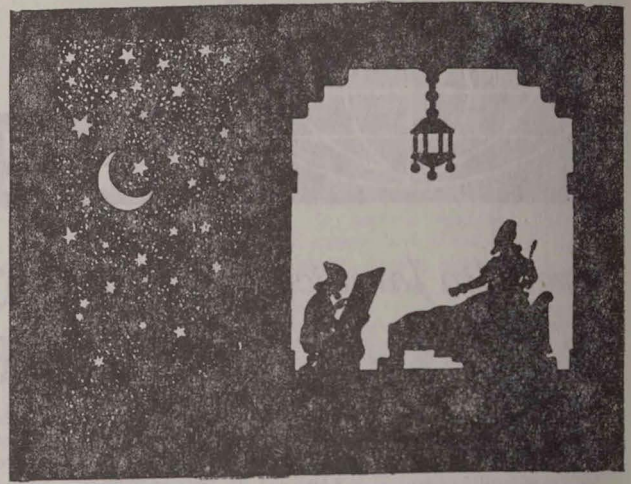
Facă bunul Dumnezeu ca această obște să se bucure încă mulți ani de sfatul înțelept și de dragostea părintească a venerabilului ei prim-rabin!

COMUNITĂȚILE EVREIEȘTI DIN EUROPA

Sub egida institutului de sociologie de pe lingă universitatea din Bruxelles a apărut lucrarea „Viața evreiască în Europa contemporană”, care oferă un tablou al refacerii comunităților europene, atît de greu lovite de barbaria nazistă, înainte și în timpul celui de al doilea război mondial.

TRADUCERI DIN POEZIA EBRAICĂ

La Moscova a apărut o culegere din versurile poetului de limbă ebraică Alexander Penn, traduse în rusește de un grup de poeți sovietici.

Ilustrație la Cartea Esteri

FIGURI DIN TRECUT

Rabinul Israel Wurtzberger

Timp de 40 de ani rabinul Israel Wurtzberger a păstorit obștea credincioșilor din orașul Buzău. S-a născut în anul 1850, la Vișeu, în Maramureș. La început a fost rabin al comunității din Boian și al altor localități mai mici, iar din anul 1880 și pînă la săvîrșirea sa din viață, în anul 1929, a fost păstorul spiritual al comunității din Buzău.

Cărturar ales și erudit talmudist, și-a cîștigat repede dragostea și stima coreligionarilor. A ridicat pe culmi înalte viața morală a obștei și a vegheat neobosit ca focul sacru al credinței străbune să nu se stingă.

Unele din perlele gândirii sale ne-au rămas datorită cărții sale „Zihron Ioșua”, pe care a scris-o la vârsta de 58 de ani, pentru a-și alina durerea pricinuită de pierderea fiului său. Lucrarea se compune din două părți. Prima e o exegeză a unor texte biblice, denotînd o profundă cunoaștere a învățăturii sfinte. Partea a doua, o culegere de întrebări și răspunsuri, cuprind unele din consultațiile pe care eminențului rabin le-a dat unor credincioși care i s-au adresat în probleme religioase.

Cartea a fost mult apreciată, epuizîndu-se foarte repede.

Asemeni marilor noștri învățători, rabinul Wurtzberger a fost un om de o mare modestie. Această frumoasă trăsătură a caracterului său e evidentă și în fiecare rînd al cărții, începînd cu introducerea, în care, printre altele, scrie:

„Cel ce cunoaște gîndurile și pătrunde în adîncul inimilor, numai El cunoaște adevărul, de aceea nu este

în intenția mea de a mă lăuda cu această lucrare și nici de a deveni un autor celebru. Ascultați, frați și oameni buni, care este cauza care m-a determinat să scriu această carte. Sînt omul nefericit care a gustat din cupa durerii, căci mi-a fost smuls din această lume fiul meu. Ioșua ben Rifca, pe care Dumnezeu l-a luat în ziua a șaptea a sărbătorilor de Pesah din anul 1908. fiu pe care cu multă grijă l-am crescut și educat.

L-am văzut mergînd pe căi plăcute în ochii Domnului și ale oamenilor și sufletul meu era aproape de sufletul lui. Iată de ce jelesc și ochii mei sînt izvoare de lacrimi.

După terminarea zilelor de doliu, mi-am luat sarcina de a reda în această carte interpretări înțelepte din Tora noastră. Am făcut-o pentru sufletul lui și pentru mîngîierea mea. Această carte am numit-o „Zihron Ioșua”, întru veșnica pomenire a fiului meu.”

Și autorul încheie prefața cu vorbele:

„Drept e Domnul în toate căile Sale și desăvîrșit în hotărîrile Sale, de aceea mă supun în fața judecării Sale supreme. Pentru păcatele mele și alor mei cer îndurare Domnului, iar viața să ne fie de acum înainte spre bine, iar lacrimile să ne fie șterse de pe obraz.”

Deși au trecut mai bine de 45 de ani de la stingerea sa din viață, credincioșii din obștea pe care a păstorit-o își amintesc cu venerație de acel care a fost rabinul Israel Wurtzberger.

Rabin SIMON BERCOVICI Buzău

O sărbătoare sui-generis

(urmăre din pag. 1)

Căci o povestire istorică relatează un fapt anume, ce s-a petrecut cîndva, o singură dată, pe cînd faptul relatat în Cartea Esteri s-a repetat într-o formă sau alta de nenumărate ori în decursul milenarei noastre istorii.

În cartea a treia a Macabeilor găsim o relatare asemănătoare, despre un complot pus la cale la curtea lui Ptolomeus IV, împotriva evreilor din Alexandria. În ultima clipă, cei sortiți pieirii sînt salvați ca prin miracol. Și Iosephus Flavius, în cartea sa „Împotriva lui Apion” se referă la un fapt similar.

De atunci istoria s-a repetat mereu, și aproape fiecare generație a avut de făcut față unui pericol de moarte. Nu un singur Haman a uneltit împotriva celor slabi și nu o singură dată salvarea a venit în ultima clipă, cînd se părea că nu mai există nici o speranță. De fiecare dată, salvarea apăsă la fel de miraculoasă ca cea celebrată de Purim și de aceea era sărbătorită după același ritual. Astfel s-au ivit, în evul me-

dîu, și chiar mai tîrziu, așa numitele Purimuri locale: Purimul din Alexandria, din Damasc, din Frankfurt, din Danzig, etc. Pentru fiecare din aceste colectivități evreiești, drama de Purim s-a repetat — chiar dacă într-un cadru diferit, chiar dacă cu alte personaje, cu alți eroi. Esența era însă mereu aceeași: înfruntarea pe viață și pe moarte dintre forțele dezlănțuite ale răului și credința celor sortiți pieirii că în cele din urmă adevărul, dreptatea, valorile primordiale ale umanității, vor birui.

De aceea trezește această sărbătoare, care la drept vorbind aproape că nici nu e sărbătoare, rezonanță atît de adînci în sufletul nostru; de aceea prilejuește o atît de năvălă revărsare de veselie și entuziasm. Pentru că ea simbolizează cel mai bine miracolul supraviețuirii noastre, credința noastră în triumful luminii asupra întunericului, a adevărului asupra minimei, a omeniei asupra neomeniei.

Doi prieteni:

Panait Istrati și Isac Horovitz

Insetat după inimi frățești, Panait Istrati a căutat peste tot, prin lungile lui peregrinări, prieteni de care să se apropie printr-o conjuncție sufletească intimă și durabilă.

Această căutare apare transfigurată literar, mai mult decît în orice carte a sa, în „Mihail”, în care chinuții și fără de as-timpăr Panait Istrati face elogiul prieteniei. Dar la amărăciunile îndurate de marele vagabond se adaugă și dezamăgirea provocată de un Mihail cu totul schimbat și înstrăinat de sufletul lui, cum remarcă un alt brăilean, Perpessicius. Printre puținele prietenii care nu l-au dezamăgit sînt cele cu Herman Binder, „moș Binder”, care ținea în cartierul indigen din Alexandria, o circumam-cafenea cu firma... „La dorobanțul român”! și cu Isac Horovitz, un scriitor de limbă idiș, originar și el din România.

Despre prietenia cu Isac Horovitz, Panait Istrati scria într-un articol puțin cunoscut și deloc relevant de scriitorul Al. Oprea în monografia sa despre autorul „Kyrei Kyralina”:

„Am făcut pînă azi mai multe prietenii mari. Pe toate le-am presimțit din primul ceas. La fel s-a petrecut și cu Isac Horovitz, prietenul nou și mare, descoperit la Iași”.

Cine este omul pe care Panait Istrati îl vedea ca pe „un mare risipitor de căldură”? Era, ca și el, un om care a avut o viață foarte agitată, care a luptat foarte greu să-și facă loc în lumea scriitoricească, să se afirme ca publicist și scriitor.

S-a născut în 1893, la Epureni în județul Iași, dintr-o familie de muncitori care trăiau de azi pe mîine.

La 16 ani a emigrat în America. Acolo Horovitz a învățat bine idiș prin orașele în care limba pentru masele evreiești era idișul, odată cu meseriile, multe, pe care le-a încercat. A început cu poezii și mai ales cu poezii pentru copii, pe care i-a urmărit în cea pîrîntescă, la școală, pe stradă și la joacă. A scris și povești pentru copii ca să-i amuze, reproducind cinematografic scene din viața lor. Trei din piesetele sale au fost traduse în românește de publicistul Schoss Roman, care le-a adunat într-o broșurică apărută în 1936, sub titlul: „3 jocuri. Piesete”.

În țara zgîrie-norilor, Isac Horovitz și-a făcut pînă la urmă un nume, publicind poezii, reportaje, eseuri, recenzii literare și traduceri din limba engleză și română.

Reportajul său „Hollywood-orașul aparențelor” apărut și în românește în ziarul „Ancheta” din Brăila, a rupt poleia care ascundea fața adevărată a orașului studiourilor de filme.

A colaborat la cele mai mari ziare și reviste ide de dincolo de ocean, dar ceea ce l-a lansat ca scriitor, a fost cartea sa „Teg în neht mit Panait Istrati” („Zile și

nopti cu Panait Istrati”), plină de lirism și omeneză, închinată prieteniei pure.

Deși plecat de mulți ani din România, el a păstrat un contact permanent cu viața culturală evreiască de aci, urmîrind toate manifestările în idiș.

În 1930, trimis de un mare ziar din New York, Isac Horovitz vine în țară. La Iași el întâlnește pe Panait Istrati, care se afla în cercul scriitorilor ieșeni și mai ales în intimitatea lui Mihail Sadoveanu.

Aici Panait Istrati și Isac Horovitz își descoperă reciproc afinitățile unei mari prietenii.

În articolul de care am pomenit, Panait Istrati scrie cu entuziasmul care i-a fost propriu: „Nu cunosc un al doilea exemplar care să-l egaleze. Dacă viața i-ar îngădui să închege în forme nepieritoare tot ce suflul lui zvîrle în spațiu, cu mii de antene, e cert că o părtică din omeniare ar fi mai puțin ticăloasă, așa cum pietrele sînt mai puțin nemernice de îndată ce soarele le transmite căldura lui”.

În România, Isac Horovitz a umblat șapte luni. Pe chipul lui pe atunci încă tînr — așa cum l-am cunoscut la Brăila — descopereai scrijilitura ghiarei de vultur a „vieții trăite vulturesc”.

A venit la Brăila cu Panait Istrati, locuind împreună la Nicu Constantinescu, frizerul.

În căsuța dintr-o mahala a Brăilei, Isac Horovitz a trăit zilele și nopțile evocate în cartea sa, din care reproducem un mic capitol.

Panait Istrati obișnuia cînd se pregătea de culcare, să-și pună revolverul pe mesuta de la căpății. De ce? Pentru că se temea să fie atacat de descereții crescuți la școala urii de agenții coloanei a V-a a hitlerismului. Mai tîrziu, la București, cu prilejul lansării uneia din cărțile sale, a fost atacat chiar în librăria unde dădea autografe, la „Alcalay”.

Isac Horovitz a trăit cîteva luni în apropierea lui Panait Istrati. La Brăila a ținut o conferință într-o sală a comunității evreiești. După conferință, cei doi prieteni s-au regăsit la o agapă amicală, în casa unui evreu. A fost o seară foarte plăcută, în care Panait Istrati cu darul lui de povestitor, a încîntat pe toți. Cînd atmosfera era bine ridicată, Horovitz a început să cînte domol „Pe lingă boi” de Coșbuc, tîlmăcînd de el în idiș.

„Am trăit atunci — povestea Panait Istrati — o clipă de înălțare sufletească cum n-am mai cunoscut de mult”.

Isac Horovitz a plecat apoi din țară, ducînd cu dînsul, de pe meleagurile sale natale, un tezaur, de amintiri, care cu tezaurul său sufletească, au dat paginile pline de unitate din cartea sa despre Panait Istrati.

SOLOMON SAVIN

Un Nastratin Hogeia evreu:

HERȘL OSTROPOLER

Cine n-a auzit de Herșolă Ostropoler, despre acest Nastratin Hogeia evreu? Anecdotele sale au înveselit pe bunicii și părinții noștri, dar să recunoaștem că ne fac și pe noi să rîdem. Un rîs sănătos, spontan, fără răutate, așa cum e de obicei umorul popular. Căci caracterul popular e prima trăsătură a umorului lui Ostropoler, devenit de multă vreme o figură legendară.

Și totuși, e vorba de o persoană reală, despre care — e drept — nu s-au păstrat prea multe amănunte biografice. Tot ce se știe e că descindea dintr-o familie din Ostropole, un tîrg din Polonia și că era menit de părinții săi învoiașturii. Demonul peregrinării îl îndeamnă, însă, în altfel și tînrul Herșl porni să cunoască lumea, cutreerînd orașe și tîrguri, oprindu-se la curți rabinice, observînd oamenii și înveselindu-i cu poantele sale.

Legenda spune că spre sfîrșitul vieții, Herșl Ostropoler s-a statornicit pe lingă curtea lui Reb Burăhl, nepotul marelui Baal Sem Tov. Și motivul pentru care Ostropoler nu s-a mai îndurat să plece era acesta: băgea de seamă că rabinul avea o fire tristă, că întreaga durere a lumii se adunase pară în inima lui simțitoare. Și Herșolă dori să-i însenineze, fie și cu o vorbă de duh, fie și cu o joție, fie și pentru o clipă, fruntea veșnic înourată...

Peripețiile lui Herșl Ostropoler au fost transpuse și pe scena teatrelor

Herșl. Nici măcar un cusur nu admite să aibă fata! Mare mofturos, zău așa!...

D-ale lui Herșl Ostropoler

Într-un rînd, pe cînd Reb Burăhl era plecat, Herșl Ostropoler se apucă să-l facă pe tîmăduitorul. O femeie cu un abces în gît veni să se consulte. Sistemul lui Herșl era pentru toți bolnavii același: rupse un carnet cu rețete și punea pe pacient să-și tragă singur rețeta. Ca la loterie... Femeia trăsese rețeta unei clisme. Ceea ce o făcu să ridice atît de tare, că abcesul se sparge singur. Și astfel plecă vindecată.

Odată un bogătaş îi spuse lui Herșl: — Dacă-mi spui o minciună pe negîndite, capeti de la mine un ban de aur.

— Ai spus că-mi dai doi! răspunde, prompt, Ostropoler.

Unui tînr Herșl îi făcu următoarea urare: — Să-ți ajute Dumnezeu să ieși o nevastă care să aibă trei calități: să fie frumoasă, bogată și nebulă.

— De ce să mai fie și nebulă? — Păi altfel crezi că o fată frumoasă și bogată are să te ia pe tine? răspunde Herșl.

Într-o noapte niște hoți îl călcară pe Herșl. Auzindu-i scotocind prin dulap, nevasta se trezi și se porni să țipe.

— Femeie fără minte! o certă Herșl. Eu tac chitic de rușine că hoții nu găsesc nimic în toată casa și tu mai și țipi!

Vrînd să-l jignească în public, un filfizon îi spuse lui Ostropoler la sinagogă:

— Reb Herșl, se spune despre d-ta că ești cam nebulă...

— Nu trebuie să crezi tot ce se spune, îi răspunde acesta. Uite, despre d-ta cite unul spune că ai fi deștept. Și cine crede?

Odată Herșl veni la un tînr să-i propună o partidă.

— Bine, zise tînrul, dar vezi că fata cam șchiopătează...

— E adevărat, îi răspunde Herșl, dar ce, asta-i defect? Mai curînd e o calitate: în felul acesta ești sigur că nu te va putea urmări în oraș.

— Da, dar mi se spune că e și surdă...

— Uite, asta chiar e o calitate: vei putea vorbi liniștit orice în casă, fără să fie nevoie să te ferești de nevastă.

— Dar e și mută pe deasupra...

— Ei și ce! Sau poate-ți pare rău că ai să ai liniște în casă?

— Dar e și cocoșată! Își ieși tînrul din fire. Sau găsești că și asta-i o calitate?

— Uite la el, ce mai pretențios! răspunde

Actori, cîntece, măști

Așa dar, de Purim tot omul dator este să fie vesel, mai vesel decît în oricare zi a anului. Poporul nu a uitat această recomandare talmudică și în toate generațiile s-a bucurat și s-a veselit de Purim.

În secolul al V-lea, de pildă, era obiceiul ca oamenii să se adune, după citirea Meghilei, în curtea sinagogii, în jurul unui manechin ce-l înfățișa pe cumplitul Haman. Tinerii și chiar bătrînii, cîntau, spuneau glume, hazuri, în care Haman era persiflat. Apoi se da foc manechinului și toată lumea se vesela. Cu timpul s-a răspîndit obiceiul ca tinerii să organizeze pentru această zi mici scenete în care evenimentele de la curtea regelui pers Ahașveruș să fie înfățișate publicului. Mai mulți tineri se întovăreau, formînd grupuri de Pirem-spîleri, ce cutreerau în seara de sîrbători casele oamenilor, fiind peste tot primiți cu voce bună. Cu timpul și sub influența carnavalurilor străine, aceste trupe ambulante își ordonează materialul, întocmind mici scenete, monologuri și compoziții cu subiecte luate din cartea Esteriei. Toate aceste roluri sînt interpretate exclusiv de bărbați, căci atmosfera austeră a tîrgului evreiesc nu îngăduie participarea femeii.

Actori, cîntece, cuplete, măști. De aici pînă la apariția teatrelor nu era decît un pas. Într-adevăr, în anul 1550 apare prima piesă în limba idiș, intitulată „Purim-lîed”, în care e vorba, firește, de șovăitorul, capriciosul rege Ahașveruș, de aprigul său vizir, Haman, de frumoasa Ester, de înțeleptul Mordehai.

Un secol și jumătate mai tîrziu, în 1697, apare în manuscris primul Ahașveruș-spiel, lucrare dramatică de proporții mai mari. Cea mai veche lucrare dramatică tipărită datează din anul 1708.

Un Ahașveruș-spiel era o piesetă întocmită sub forma unui dialog, fără acte și scene. Se juca în case, unde actorii, de la 7 la 30 înși, așezați în cerc își spuneau rolurile. De regulă, actorii erau costumați, uneori chiar și mascați. Sceneta se desfășura într-un ritm accelerat, impus desigur de faptul că într-o singură seară erau de vizitat cît mai multe case.

Scenetele de Purim au deschis gustul pentru teatru, mai ales în sinul generației mai tinere. Pe neștiință, regele Ahașveruș a urcat pe podium scenei și acesta a fost un moment istoric, căci el a însemnat apariția teatrelor laic evreiesc.

Zile și nopți cu Panait Istrati

(FRAGMENT)

de ISAC HOROVITZ

În fiecare seară, cînd ne pregăteam de culcare, observam că, între lucrurile pe care Istrati le scotea din buzunar și le punea pe mesuta de la căpății, se găsea un revolver mic și negru. Înainte de a pune revolverul pe mesuță, îl deschidea, număra cartușele, închidea încărcătorul și încerca trăgătorul. Și cum patul meu stătea în fața patului său cînd Istrati umbla cu revolverul, țeva neagră de oțel mă privea drept în ochi.

Mînuirea revolverului, sincer vorbind, mă neliniștea teribil. Totuși tăceam.

Mă gîndeam: Ce-i trebuia lui Istrati revolver? De ce să-ți iei revolverul tocmai cu țeva spre mine?

Odată, cînd ne pregăteam de culcare și Istrati umbla, ca de obicei, cu revolverul, nu m-am mai putut abține și i-am spus:

— În fiecare seară deschizi revolverul și numeri cartușele. E timpul să ști cîte cartușe ai...

— Nu-nțelegi, — a răspuns Istrati glumeț — ziua țin revolverul închis, fiindu-mi frică să umblu cu un revolver deschis, iar noaptea îl țin deschis, fiindu-mi frică să dorm cu un revolver închis. De aceea umblu cu el în fiecare seară. Dar acum e închis.

Și ca să-mi dovedească că revolverul e închis, tot umbla la trăgaci, drept în fața mea. Deodată apăsă pe trăgaci, zicînd:

— Uite, acum dacă aș apăsa, ai avea de ce să-ți fie frică!

Trăgaciul revolverului tot scilpea în fața

ochilor mei. Inima mi se făcu cît un purice. Dacă apăsă pe trăgaci înainte de a-l închide?

L-am rugat să puie deoparte revolverul și să nu-mi mai scoată sufletul. Dar asta l-a întărit și mai mult. Nu puteam să înțeleg ce se întimpla cu Istrati. Un diavol intrase pe semne în el și-l îndemna să-mi facă ne-caz scoțîndu-mi sufletul.

În sfîrșit, a pus revolverul la o parte. — Ai tras o spaimă, hai? Nu-i nimic. De multe ori am trecut și eu prin agonia spaimii și acum îmi prinde bine. Și ție o să-ți prindă bine.

— Dar de ce trebuie să stea revolverul tocmai cu țeva la mine? — am întrebat. Istrati izbucni în rîs și-mi demonstră prin tot felul de exemple că altfel nu poate să stea revolverul.

— Dacă țeva ar sta spre dreapta, acolo unde doarme Nicu și Policenia și dacă revolverul s-ar descărca, n-am avea mîine ce minca. Să stea țeva revolverului spre stînga? Dar acolo doarme mama Policeniei și de ce să moară biata bătrînă de o moarte atît de cruntă? Cu țeva spre mine nu poate sta în nici un caz, pentru că eu sînt nervos. Așa că revolverul trebuie mușai să stea cu țeva la tine.

Și așa a rămas.

Luni și luni, cît am dormit în apropierea lui Istrati, a trebuit să privesc, cu spaimă fu suflet, țeva blestemată a revolverului. („Teig în neht mit Panait Istrati”, p. 68, 72—73).

Stiri

BIBLIOGRAFIE A PRESEI EVREIEȘTI

La Londra a apărut o lucrare cu caracter bibliografic cu privire la presa evreiască ce apare în prezent în diferite țări ale lumii. Bibliografia cuprinde 933 titluri de publicații — zilnice, săptămânale și periodice — ce apar în cele cinci continente. Dintre acestea, 400 apar în America, 330 în Israel și 56 în Europa. Dintre publicații, 153 apar în limba idiș.

CONFERINȚA DESPRE TALMUD

Asociația pentru prietenia evreo-creștină din Basell a organizat o conferință publică pe tema „Ce este talmudul?”. referatul a fost ascultat cu mult interes de un public numeros.

COMUNITATEA EVREIASCĂ DIN CANADA

În Canada trăiesc 255.000 evrei, dintre care 110.000 la Montreal, 98.000 la Toronto, 18.000 la Winnipeg etc. Congresul evreiesc canadian este forul reprezentativ al acestei comunități.

BORMANN ȘI MENGELE SE AFLA ÎN VIAȚĂ

Fiii lui Adolf Eichmann, care au revenit în Germania occidentală, au făcut declarații presei din care rezultă că zvonurile despre moartea lui Bormann și Mengele sînt neîntemeiate, cei doi criminali de război continuînd să se ascundă în America de sud.

Horst Eichmann a arătat că în timpul vieții tatălui său, a făcut dese deplasări în Peru, Chile și Brazilia, unde a luat legătura cu căpetenii le naziste Martin Bormann, Mengele și Heinrich Müller

INSTITUTUL EVREIESC BRAILLE

La New York își desfășoară activitatea sa umanitară institutul evreiesc Braille, menit să aline suferința celor lipsiți de vedere. Institutul editează literatură idiș și ebraică, inclusiv religioasă, în transcripție Braille, iar de curînd a început să imprime pe discuri fragmente din scrierile clasicii literaturii idiș: Mendele, Peret, Salom Alechem, Salom Aș etc.

Institutul trimite la cerere și în mod gratuit aceste materiale celor lipsiți de vedere, în orice parte a lumii.

COMITET INTERNAȚIONAL PENTRU PACE ÎN VIETNAM

Conducători religioși din 25 de țări au alcătuit un comitet care militează pentru instaurarea păcii în Vietnam. Recent, comitetul a publicat

un apel, intitulat „Acei pe care îi ucidem sînt frații noștri!”, prin care cer să se pună capăt vărsării de sînge din Vietnam.

O VECHE MONEDĂ EBRAICĂ

Municipalitatea orașului Ierusalim a bătut o medalie comemorativă care reproduce moneda emisă cu mii de ani în urmă de Bar Kohba. După cum se știe, aceasta a fost ultima monedă emisă în Iudeea antică, înainte de a fi definitiv ocupată de legiunile imperiale ale Romei.

LONGEVITATE

La Tiberia a încetat din viață, în vîrstă de 127 de ani, femeia Ioharo Albo. Pînă în ultima clipă defuncta era pe deplin conștientă și sănătoasă. Vineri seara a mai aprins luminările de Sabat, a luat masa, iar dinineastă a fost găsită neînsuflețită. Nepoții au relatat că vineri defuncta ceruse fiicei sale, în vîrstă de 90 de ani și fiului ei cel mai tînăr, în vîrstă de 65 de ani, să rămînă la ea, deoarece simte că i se apropie sfîrșitul.

PREMIERA LA PARIS

Ansamblul teatral evreiesc din Paris a prezentat în premieră spectacolul „Înțelepții din Helm”, pus în scenă de regisorul Izo Schapira, de la Teatrul Evreiesc de Stat din București.

Spectacolul s-a bucurat de mult succes, actorii și regisorul fiind îndelung aplaudați.

MONUMENT ÎN MEMORIA MARTIRILOR DE LA AUSCHWITZ 3

Într-un cadru impresionant, în prezența unui mare număr de foști deținuți, a avut loc solemnitatea dezvelirii monumentului ridicat pe locul unde a funcționat sinistrul lagăr al morții Auschwitz 3.

EPILOGUL UNEI TRAGEDII

În toamna anului 1942, naștiții au adunat aproape întreaga populație evreiască din Caucazul ocupat, ducînd-o sub pază severă într-o suburbie a orașului Mineralni Voda, unde a fost exterminată pînă la ultimul om. Peste zece mii de bărbați, femei și copii și-au găsit atunci o moarte înfrîntătoare.

Epilogul acestei tragedii se va consuma în curînd în fața unui tribunal sovietic, care va judeca pe șase dintre foștii colaboraționiști, participanți activi, la această abominabilă crimă.

ALEGERI DE ȘEFI RABINI

Municipalitatea orașelor Ierusalim, Tel Aviv, Haifa anunță ținerea de concursuri pentru alegerea unor șefi rabini. Aceste concursuri vor avea loc în primăvara acestui an.

VECHI MANUSCRISE EBRAICE

Biblioteca mării catedrale din Westminster păstrează un număr de prețioase manuscrise ebraice. Astfel, ea dispune de o Tora din secolul XIII, de un număr de 9 biblii din secolul XV, precum și de alte cîteva documente cu caracter laic, scrise în limba ebraică, în secolul XIII.

JUBILEUL UNUI COR POPULAR

Corul popular evreiesc din San Francisco a împlinit recent 50 de ani de existență. Evenimentul a fost sărbătorit de opinia publică și de numeroșii admiratori ai acestui ansamblu. Cu acest prilej s-a subliniat contribuția pe care acesta o aduce la menținerea și difuzarea folclorului evreiesc, ca și a producțiilor poezilor și muzicienilor din diferite perioade.

A MURIT POETUL PESACH BINETZKI

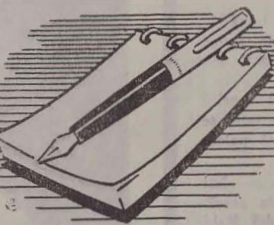
La Tel Aviv a încetat din viață, în vîrstă de 54 de ani, poetul progresist de limbă idiș Pesach Binetzki

ÎN MEMORIAM

La Osijek, capitala Sloveniei, a fost dezvelit un monument în memoria celor peste 60 mii de evrei iugoslavi căzuți pe cîmpul de luptă împotriva fascismului și a victimelor terorii naziste. Monumentul a fost plasat în centrul orașului, într-un parc. La ceremonia dezvelirii au asistat reprezentanți ai autorităților civile și militare, precum și delegați ai Federației comunităților evreiești din Iugoslavia.

IDA KAMINSKA ÎNTR-UN FILM CEHOSLOVAC

Cunoscuta actriță Ida Kaminska, de la teatrul evreiesc din Polonia, interpretează rolul principal în filmul „Prăvălia din Strada Mare”, o producție a studiourilor cehoslovace. Recent, filmul a rulat la Londra. Cu acest prilej actrița a luat cuvîntul în fața publicului.

IDISUL ÎN VIAȚA EVREIASCĂ

La sfîrșitul lunii ianuarie a.c. a avut loc la Londra un simpozion internațional denumit „Idișul în viața evreiască”. Au participat o seamă de intelectuali — majoritatea scriitori — din numeroase țări, printre care: Anglia, Belgia, Danemarca, Elveția, Franța etc.

Evreu din Haman, fosta capitală Susa, a imperiului persan. „Mormîntul reginei Ester și al unchiului ei Mardehai se află nu departe de casa mea. Cel puțin așa pretinde o legendă transmisă din generație în generație” — a declarat el unui ziarist.

PREDICI ALE UNOR RABINI AMERICANI

Un grup de 15 rabini americani și-au anunțat intenția de a întreprinde, în vara acestui an, o călătorie în R.F.G. în scopul de a ține un ciclu de predici despre iudaism, istoria poporului evreu, marea catastrofă suferită de acesta în epoca dominației naziste.

Predicile vor fi ținute în fața unui auditoriu alcătuit din germani, fiind destinate a contribui la o mai bună cunoaștere reciprocă și apropiere iudeo-creștină.

DECESUL UNEI PERSONALITĂȚI RABINICE

La Lausanne, în Elveția, a încetat din viață, în vîrstă de 82 de ani, rabinul Iacob I. Weinberg, una din cele mai remarcabile personalități rabinice.

Înainte de război, rabinul Weinberg a fost în fruntea seminarului rabinic din Berlin.

COMUNITĂȚILE EVREIEȘTI DIN EUROPA

Sub egida Institutului de sociologie de pe lângă universitatea din Bruxelles a apărut lucrarea „Viața evreiască în Europa contemporană”, care oferă un tablou al refacerii comunităților europene, atât de greu lovite în perioada nazistă.

TEXTE BIBLICE PE DISCURI

O casă de discuri din R.F.G. a început imprimarea

unor texte biblice pe discuri. Pînă în prezent au fost imprimate și puse în vânzare 20 asemenea discuri.

ANIVERSARE

Cercurile literare din New York au aniversat recent împlinirea a 50 de ani de activitate a asociației scriitorilor evrei „I. L. Peret”.

ACȚIUNE A RABINILOR REFORMAȚI DIN S.U.A.

O delegație de 30 rabini reformați din S.U.A. a fost primită în audiență de ambasadorul american la O.N.U., d. Arthur Goldberg, căruia i-au adus la cunoștință că rabini și organizațiile reforma-te încep o acțiune pentru pace în Vietnam.

LUCRARE DE IUDAIS-TICĂ

La Viena a apărut volumul „Bibliografia disertațiilor despre iudaism și personalități iudaice, aprobate de universitățile austriece în perioada 1872—1962”.

(המשך מעמוד 12)

שלושנו אינה מבררת נדירות.
מרכזי היהודי מופיע. כניבור
בין נבחרים וקטנים מספר
בפני. ומתנהגות הן
הן לזכות.

בכל-יוזיון שאין לעמוד כנגדו, כי נלחמו נגד כל אלו שרמו כי ביכולתם לגלו מהם את חרותם. היתה זאת הברירה, החירויה הריה-העוקב ובו על כלל אנשים לנדותם שיש פועלי האון. יום הפורים פועלי ובשיריו העסימים, בפולקלורו העשיר המגוון ורוה-ההומור, אינם אגנם כוחות התנים. אוניס יפה כזה מהם: הור ויום הלצה השגוה אשר מצליפה שומה הצורב על פני כל חברה של יסודה לחץ, נגישה. "חייב אדם לקרות את המילה בליזה ולשנותה ביום" (סליד ד.). רבי עמיאל ז"ל, הרב המלמד והנכבד, היה מפרש מאמר זה באסור שאנו חייבים לקרוא את המילה, "בליזה", בחשכת ליל הגלות, בתקופת אפלה ורדיופה; ואולם על אחת כמה וכמה, "ביום", בשעה שבמקום השעורב בא אור היום, מצוה עלינו לשנותה, לשבט ולקרוא אותה בלי חרם.

(המשך מעמוד 12)

נגיחות, אז הוא עוֹר... אבל
כאשר תפוצץ זגפרו, אם והמן
הרשע יצליח לחילוה להוציא
את מחשבנות, אזי פרוה יודיה,
כי גם הוא יפול קרבן...
"יש לי את עני"

המנכ"ת של כסף וזהב ל
הקמת המשכן אשר התחילה
ומשה רבינו שלח אנשים ל-
מען לאסוף את הציבור שבמד-
בר להתנדב ככל אשר ואחד
לפי כוחו. שליחו משה אלו
נכנסו להורדי מצען וכאשר
נגידו לו את מסדת האדם,
הקמץ ענה להם כזה: "אדוני-
נים מבנים, יש לי אה עני-
ואכילן, ולן שמונה ילדים
הנוגעים ברעב"... השלי-
חם, לתומם, אף לא תנו
שינמור את דבריו וברוב
שובם בקשו מילה והלכו ל-
דרכם. אחרי צאתם שוחחו
בניהם והניגו לירי המסעה,
שלעולם אין צורת איוה משא
כבר יעק על צורת האנשים
ויש שמונה לו ישם של מצען
ללי כל צדק. בעבור וימם
אחרים והה איש עני רופא
באהל של משה, בנכוחותם של
השליחים, למען לבקש עז
ומתיכו ובין השאר הוא מזכיר
שיש לו אה עשיר, והה הקמץ
הירוע כבר, שאינו תומך
די אף בפרומה. כי שמעם
דבריו, השליחים הלכו תשעם
אל הקמץ השעיר ובעטם דרל
הצביעו על שקרוו שאמר להם
העת המנכ"ת לטובת המשכן.
הקמץ ענה להם בנחת ומתוך
מנוחת נפש שלמה: "ארוגים
נכבדים, אין בי שום אשמה,
כי אתם כשהייתם אצלי לא
נתתם לי לומר את דבריו.
התחלתי לומר לכם, שיש לי
אה ולן שמונה ילדים ששתים
מרעב ואף לו אתן לעולם
פרומה, ואף חוישבים אתם
אנאנר לטובת המשכן...?"

פרשת תרומה

וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה (שמות
כ"ה, ב.).

[illegible]

(הרב מלבי"ם ז"ל, בוקרשט,
ב"ארץ תמדה" וב"ילקוט
המליצות").

וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" (שם). בַּמִּדְבָּר: אָמַר הֶקֱבֵ"ה לְיִשְׂרָאֵל: מִבְּרֵיתִי לָכֶם תּוֹרֹתַי כִּבְיֹכֹוֹל כִּמְכָרְתִּי עִמָּה". וּבִזְמַן הַמִּדְבָּר הָאֵל כָּבְּלוּ הָיָה כְּתוּב, "אוֹתִי, וְלֹא לִי", וְזֶה אוֹמֵר וּלְקַחְתֶּם אוֹתִי אֶת שִׁינָה כִּבְיֹכֹוֹל—לְתְרוּמָה, בְּכֹדֵי שִׁינָה בִּיד הַצְדִּיקִים לְגִזְרוֹ אוֹמֵר וְהֶקֱבֵ"ה יִכְּסִים.

(חדב י. פנט ז'ל, ריטג,
בספרו „יטארית יעקב“).

"ויקחו לו תרומה" (שם).
 מסרוע לא כתוב, ויחתכו לו
 תרומה? ממי? ואתו חז"ל
 בכנס! אבות פרק שלישי, וכן לו
 משל, שאתה ושלך שלו! ולפי
 שיש לחביון אצל כתוב, ויחננו,
 כי לא שויר לומר לבני הקה"ל
 בשאר דוא וכן לו; כי מה
 שיתן הוא של שלו אצל
 הקה"ל. לכן כתב, "ויקחו", כי
 התחתית בלבו הוא של בשר ודם
 וקל התחתית.

(הרב אלטר שפירא ז"ל,
וויקנא = בוטויטן, בספרו
„שם מישמעון“).

„תקחו מאתם זהב וכסף ר"ח
„תמוז“, היינו לתיקון השא העגל
שעשו בתמוז ופרקו נזמי הזהב,
עכשיו יוקח מאתם זהב וכסף
לצורך המשכן.

(הרב י. גרינוולד ז"ל,
סטמער, באסער, „שבט מ=

שמן זית זך

"שמן זית זך כתית למאור"
(שם כ"ז, ב.).

במדרש, "קטן לכמה נומול ל
שמותה", ואזי הקשר שנומול
היה ידוע "שמותה" שחרב ביה
הקשר ובטלה המנורה, היות
של שבתם בבקום המנורה.
ואזיאת "נ" שבת, "הרגיל כבר
היוויל ליה בנימ חמיו הממיל"
ונביא שר' חזקוני "היה נקט
דרגיל היה בשרגיל טובא, וזהו
גורוש המדרש ה"ל שמן ויל
אם תדליק, זאת אמרת נרות של
שבת שם בבקום מנורת המשכן
ותקשרש אז - קטן שנומול ל
שמותה" ויהיה לכס; וחבו לבנימ
חמיו הממיל.

(הרב י. וירצברגר ז"ל,
בוזזאו, בספרו „זכרון
יהשע“).

וּנְשׁוּעָה קָלוּ בְּבֹאוֹ אֶל הַ
קֹדֶשׁ (שם, כ"ח, פ"ה).
וְעַד בְּמִסְתֹּרֵהוּ, וְנִשְׁמַע חֲתָמָה
הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר יִשְׁמַע עַל מַלְכוּתוֹ (אסתר א' ב') וְעַד, יַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע
מִי. וְז' הַהִנֵּה מִמָּה שֶׁאִמְרוּ
בְּמִסְתֹּרֵה שֶׁבַח (פ"ט פ"ב ע"ב) שֶׁ
הַחֲסִיד, יְדוּ אִמְרֵי הַמְּבַרְשֵׁת
צִמְצָם רַב (תלם, ס"ח, י"ב):
בְּרַב רֵבִי וְהָיָה לִי דְּלִיבֵי דְרֵי
כּוּר שִׁילָם שֶׁנֶּחֱמָה הַגְּבוּרָה, חֲתָמָה
לְבַשְׁתִּים לְשׁוֹנוֹת. וְאֵם חֲתָמָה

ויוררנו בהם: שהלאה מה חשיבות
 אל ישראל כמלך הורר? הלא
 וייתה האלמות אומתם בעיני
 שונות? אבל, החשיבות לישראל
 נותנה בגלל מה שיתחת לה תהא
 בלשון האבות, בלזון הקודש
 שיש לה חשיבות מיוחדת ויותר
 מע"ה פשוט, בחיות שבת
 חמשה שרית ויוסי בלילות
 וקדוקה שנת נברא עולם
 אסמורו ל' ח' ע"ה, "זאת וקרא
 אשה. כי מאיש לוקחת את"
 (בראשית ב' כד) לה כיוונו בזה
 הורח: "קשעה ונבעט", כמח
 ויחורר אמו ישראל, את אבא
 חלוב, כי חלוב זה חלבוש צנא
 "כי", שגם בעינינו לשונות את
 יוסט שמען את תחרות ועוד כמל
 ונבעט חלוב החד-העורה בזה
 מלכותו כי רבה היא, וכן האו
 ממה שמען את שירת הרדוף;
 ויחיה חלוב יא את החשיבות?
 תחשוב לישראל הוא, ונבעט
 קרול בבואו ל' ח' קודש
 לישראל שמען את תחרות בלזון
 תודוס.

(הרב משה לוב ז"ל פאלאק,
דראסיג-ביחאר מח"י שבבית
עקד הספרים שלנו).

לא תשכח. (דברים כ"ה, יט.).

שנאת איש אל רעהו בלי שום
סבה שהיא, וכתובים גם השנאה
הנוגעות לעמנו היא באת משכנ
התורה שבאדם, ואיננו יקצנו
לחלוקה באישים אלה שמעניינים
אלהם שאת. שנאת שרע, שנת
חיותה מוסרית על דגלנו, ופרק
ורבת ונוסף גם הוא על שנאה
גוף, היינו על שרעו פרעה
שנשכבות העם התרופות ונבואות
מעמם הוא. אבל הראשון ש
השתמש בגילוי שנאה בלי
התנצלות והתנצלות היה עמלק, הוא,
שלא היתה לו שום סיבות ליש
רשע, הוא, רק קרת ארץ ו
רשע, והדמית על עמלק, אבל
כל נועה לארצו ולעמא, אלא סתם
תגלות תורה שבאדם, "קד",
הינו התנצל בדרך מ ק ח פת
אום ובלי להכריז על זה שהם
כנחנו במלחמתם, "בכרד", על עס
שנאצא ב דר קר ולא שיושב על
למחל ארצו, ועל"כ מרגיש ה
תורה בכל עז, "לא תשנה" לא
לשכוח למחות את, הע עמ
ש, ונת, את השנאה של איש
לחברו; כי מלחמה ל' בעמלק
מורד, למען יקדקו מן השרש
כל רשע שנאה להשליט אחות
ושולט בין כל העמים.

„הפיל פור הוא הגורל... הוא
תודת אדם“ (אחרי י. י.)

הָמָן חָיָב שֶׁיִּשְׁלַח אֶת אֶרֶב שָׂרָן בָּתָּה

משה רבינו ע"ה ודאי סימן רע
ישראל, לכן כאשר נפל ר' חזקוני
באדר שנת כמאת ג'רל"ח, אולם הוא
לא ידע — כמאמר חז"ל — שבו'
באדר מה שנת כמ' ביום ג'רל"ח,
שנאוהו וכן שנת משה, ג'רל"ח
מיד משה אחר, יחשע, שורחת
שמשו ע"ל אדקעה שמשו של
משה וא"כ אורבא הוהש אדר
הוא סימן טוב לישראל.
(הרב ב"ר וול"ף ז"ל ס' סורדא,
כספר. מריט ספ"י.)

וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק זַעֲקָה
גְּדוֹלָה וּמְרָה" (אסתר ד. א.).

[illegible]

זכרון-צריקים וגאוני ישראל שנפטר
בתקופה י'—כ"ג אדר
מאת הרב פ. ז. שורץ ז"ל אפאיהידא רומניא

ה'תש"ח	הנאון יוסף חיות ו"ל – זלוב,	אדר
ה'תקס"ז	בעל, בן פורת יוסף	אדר
ה'תש"ח	הנאון יוסף רוד אולני, ז"ל,	אדר
ה'תש"ח	ליורדנו (חירא)	אדר
ה'תש"ח	הנאון ישראל איסר, ז"ל, קראקא	אדר
ה'תש"ח	(אבי הרמא)	אדר
ה'תש"ח	הנאון רוב בער מיוזיש, ז"ל, ורשה	אדר
ה'תש"ח	הנאון יצחק איוויק הכנא, ז"ל, סנקאטש	אדר
ה'תש"ח	הנאון יהודה גרינולר, ז"ל, סמט	אדר
ה'תש"ח	הנאון יואל סריקיש (ב"ח) ז"ל, קראקא	אדר
ה'תש"ח	הנאון יצחק אחקנז, ז"ל, סבבנה	אדר
ה'תש"ח	הצירק' ל איסלר, ז"ל, ליוטננס	אדר
ה'תש"ח	הצירק' יצחק סאר, ז"ל, גור	אדר
ה'תש"ח	(חידושי הרמא)	אדר
	זכותם תלו זכינו!	

(החשן מעמוד 12)

אצל דמותו רצו להדגיש זאת, ויוון פילון האליסטנריווי (למען) א.ל.ג. 3 סס. שרואת זו (שפת) קוסמית, זאת התגלמותו של הלוגוס, כפי פרשנות האליגוריות האליסטנריות. וב, "אירטא, סמלי, "הקריבים" סכבה"ס סמחאי, סמלי, "דע"ל דמויות עילאיות שונות" עמוד הרבה נדמה בספרים חז"י-בונים. נגד כל אלה באו חז"ל למסוד בפרץ ואמרו לו רק שלא היו סמיו ברתים כי אז עניין לא שווים, אלא אדרבה חותם קודש על כשרם וזה שלמותם.

ובספר עין יוסף על התנחומה
הביא בשם ספר נחלת עזריאל,
ש"ת"מ"ם, כגמ' וזו שגור מחול
עם החול. ואפשר לרמוז גם
"איש מחול", עם שתי התיבות
ביחד עולה כגמ' 394 חושבנא
דרין כחושבנא של, "זה הוא שלם",
הם התמימים והשלמים.

(המשך פון זייט 11)

פורים, פאר מערב, האָבן זיך דער
שינה ג'הורים אָרומזאָלט
ווען זאָל אַיגסוועוילאָס אַ פּור־
רב, דערנאָך מען דעם, "רב",
געפירט אין קהא און מען
האַט אים אָנגעפאָרן אַ רבי'ס
שטעט קאָממען און ברענגן
צוריקגעפירט אים אין דער
שינה און מען האָט אים
אויפגעקוקט אויף דעם, "באָס",
הרבנות" און דער רב האָט גע-
האלטן זיך דרשה, און ער וועל
שינה ג'הורים ווילן שטאָם
געווען גוט פארשיאָסעט, האָט
מען אַ שינה-הבור אָנגעפאָרן
הרבנות, און דער רב האָט
אויס, "מסוד" געווען מיט אַ
פורים-דיקער דרשה...
אַט אויף אָבן יידן זיך מספר
געווען אין פורים.

פורים רעיונות

(המשך פון זייט 11)

לעבן בערטיש

סטרומא

(פראנמענס)

דאך, מיט האפענונג, שפענדיק פונעם, האבן מיר באקעמפט די שרעק, און געוונען אויף צו להכעים; „סע נאענט רעד ברענ, סע נאענט דער ברענ!“

האלט-אויס, האלט-אויס, מיט מוס, דעם קאפף ביז צו ענדע, ביז צום סוף, זאל זיין דער קימף, ווי שזורמיש, ווייל דער זיג באשטייט דערויף.

נאך דער ברענ איז ווייט געבליבן... 'ש שארפער האט געריקט די נויט, ווי אן אדלער ווען ער לויפט, האט אונדז אין שטיל פארפאלגט דער מוס;

אין געראנגעל הילף געבען אלץ געהאפט אויף „וויסער מויד“; לוסטיג האט געשפאט דער נאצי, די „פרייע וועלט“ געבליבן מויד!

ס'איז א טאג — אים נישט פארנעסן! אויף דעם ווילדן שווארצן ים, א מאָרפיל צערשטערט, צעהאקט אונדז און פארזיגט אונדז אין תהום!

האפיש וועגן אָנגעלאָפן נאנצע סאָרעם — שפארק פארשטאמט, ס'איז געווען א ריכע סעודה אין דער שווארצער פרויער נאכט.

פון שיריים — וויסער שיקאל, ביי דעם אומגעזעכטן פיש האבן זיך געשריט — צור ענדע אפילו אויך די קליינע פיש.

אין דעם אָפּגורנט, אנדערער קבר ס'איז קיין דאָרט צו פארשטיין אין דער טיפער, פינצער ווילקייט וואלנערס זיך אנדערער געביין!...

נאָר... ווען ס'הייבן אָן די שפראַך צו פארשפרייטן וויער נאָר אין פרי מאָרגן, פון דעם הימל פליען אָן נשמות באלד.

אן אקט פון פיעטעט

נאָכדעם ווי די פּעדעראציע האָט באקומען די טעלעגרא- מע, האָט זי אָנגענומען אלע מיטלע, אז די פארשטאָר- בענע אונדז פאָרשטעלן, זאל מקבר ווערן לויט דעם יידישן דת. פון סערג-הוועט איז אריינגעפארן קיין געאָרעני דער שוועסטער-וועגער.

סערומא, סערומא — בוד פון לידן, פון קרושים — יוכור בוד; וואונדיק ווערט מיין הארץ, פארליווערט, וויפל מאָל איר עפן דיר.

זייל עס געמט ארום א צימער אָפּ דער פּנקס — פרויער אקט; יונגע בימער פיל מיט צוויסן, אָן רחמנות אויסגעהאקט.

ווען מיט ווייסיג ביז זיי מוכיר באלד צי הספר ליכטלעך ווערן — שווארצע ליכטלעך, ווייסע פלאמען, און ווי אויגן וויינען, שרעק...

אָבער פלוצים, ווי אין הלום, ווען איר קוק מיר נומ ארום, ווערט דאָס ביזל ביז נאָר אנטיינען; ווי אין א געפּל קוסט עס אים.

און פון חלל, פון דער פינצער, אָפּ באווייזט זיך, אָפּ פארשווערט, ווערט אלץ קלאָרער, נאָר אלץ מאַכער, אין צום סוף ערשט אומבאשטימט.

און דאָך דרינגט אין מינע אויגן א מיין ליכטלעך — א שין, מיט א קול — נאָר א באַזונדערס, וואָס עס וויינט אין הארץ אריין:

„חבר מינגער — ברירער, שרייבער, וועלשן, יאָרן, אונדז צעטיילן; איר אמערקע דיר אונזער אומלויק וואָס עס רעד נאנצער וועלט דעריינאָן.“

פארליבט וועגן מיר געווען אין פרייהייט, געהלומט שיינקייט אין דער וועלט; אויף שווארצן ים מיט ווילדע קוואליעס אונדזער לעבן איינגעשטעלט.

אויף א שיפל — מער א קאסען וואָס עס סקריפעט, קרעכט און קראכט; ס'האָבן שרים זיך געוואנדערט, און דער אשכנזי געלאכט.

נישט נאָר איינמאל קוואליעס ביזע האָבן נרוילנדיק פארקלינגען אין דער לוזט דאָס קליינע שיפל — דאָס פארפאלגט — צו פארשלינגען.

נישט נאָר איינמאל אומגעבלינדעטע אומגעזעכטע פון שווערמוינט; ס'האָט עס דרויסן ווילר צערטרייסט און געשלייפערט אין אָפּגרינט.

דעם נאנצן טאָג די זון געבראָטן, און באנאכט געליטן קעלט. ס'איז געווען דאָס רעכטע ניהונס — אלע צרות פון דער וועלט.

דער הונגער האָט גענאָנט כסדר, און דער דורשט האָט שטארק געקוויילט; צארעט, שוואכע, קראנקע, שלאפע, האָט מפתח נישט אויסגעפּעלט.

צו דער פּעדעראציע פון די יידישע קהלות, איז אָפּ געקומען א טעלעגראמע, וועלכע מיט באקאנט אז אין דעם זומבא-קאָנס פון געאָר- געני איז געשטאָרבן די יידישע שטעט אונדז פאָרשטעלן. דער וועג דערמיט די טעלע- גראמע, ווער פרידמאן, איז נישט קיין אונגעשטעלטער ביי דער פּעדעראציע, האָט נישט יענעם קיין שום קולטן עסק, ער איז א פשוטער הארציקער

פארבליבן די נשמה פון א פרייען מענטש. בעת אלע בוסן זיך פאר דעם מעכטיקן הכין הרשע, בלייבט מרדכי א שטאלצער, א גלייכער. מרדכי בוקט זיך נישט און פאלט נישט מיט דעם פנים צו דער ערד. די מענטשליכע ווירדע איז פאר אים שווערער ווי אליין. דאָס קריבערישקייט איז אין צווייטער.

אָן דער דאָזיקער סעלע, וואָס וואָלט זיך געווען אויס- געלאָזט פון מרדכי'ס שטאָל? ווען די זיידעס אָרער די איי- ניקלעך וויערע, וואָלט זיך געווען געבוקט פאר די פאר- שווערע המנס אין מיט פון דער געשיכטע, וואָלט שוין לאנג נישט געווען געבליבן קיין זכר פון זיין. ער כלל גל- ונל — ביי יעדער כוואליע, וואָס די שווערמוינט פון דער צייט האָבן אָנגעקאנט אויף זי, זענען זיי ניצול געוואָרן נאָר א דאנק אָפּ דער אומגעבליבענער, נאָר א דאנק דעם גענוי עלי ראשי, אָפּ דעם פּעסעסן ווילן צו בלייבן אויפערטע איז אָנגעליק פון דער געפאר, איר ביזווייטן און זי נוכר צו זיין. פונקט אזוי ווי מרדכי האָט זיך נישט געוואלט בוקן, האָבן פאר אים, נישט געוואלט דור פאר נליחן, אויך נישט, נאָר אים, מתניהו פאר די געפער פון אנטייבוס, אויך נישט די, וואָס זענען ארויס- געגאנגען אייף די שיינערס פון דער אינסטיזוציע, צי די וואָס האָבן געקעמט אין ווארשעווער געפאל-אויס- שטאנד.

פורים — דער טאָג פון בייסנדיקער סאטירע

חסיד, אין לויף פון די פארנאנענע יאָרצונדער פון אונטערדריקונג, האָבן די פאָלקס-מאָסן געהאט א געווער וועלכעס האָט זיך ארויסגע- וויזן וויער געפערלעך פאר די אלע וועלכע האָבן געמיינט אז זיי קענען ביי זיי אוועקרויבן די פרייהייט. ס'איז געווען דער געוונענער פאָלקס-חוש פון הומאָר, וועלכער האָט אָפּגעוואקסן די נראנאמאניע פון די רשעים. פורים מיט ווינע פאָלקס-געזאנגען און גענייט, מיט וויין רייכן הומאָר- רייכטיגן פאָלקלאָר, איז נישט א יום טוב ווי אלע אנדערע, נאָר ער איז א טאָג פון דער סאטירע וואָס האָט פארראטט אלע אונטערדריקונגען, אין וועלכע אלע מאסעס פון די נייע המנס, וואָס די געווענ- שאפט פון אומערט האָט ארויסגעבראכט, זענען געוואָרן צו ליכטיג-געלעכערט.

„חייב ארס לקרות את המנילה בלילה ולשנותה ב- יום“ (מנילה ד). דער מענטש איז מחויב צו לייענען די מלה באנאכט און זי איבערחזרן בייטאג. דער קלוגער רבי אמאיל פלעגט אויסמישן פון נמא פון מסכתא מנילה, אין דעם זין אז מיר דארפן לייענען די מלה „בינאכט“, אין דער תקופות פון מינצערשט און אונטערדריי- קונג, אָבער נאָר מער „ביי- טאג“, אין די צייטן ווען דאָס חשכות פון די לייכטות איז צעשריבן געוואָרן, דארפן מיר זיך נישט באַזונגן זי צו לייענען פאָלקס-לאָר, נאָר מיר דארפן זי איבערחזרן נאָכ- אמאל און נאָכאמאל.

אין די לעצטע טעג פון דעם סאַלצייט, נאָר זעקס חרשים פון שכרות, האָט זיך אַחשוּרש גערמאָנט און חוץ וויין „עולם“ וועלכער האָט אים אָנגעהויבן צו נורדן, ער- ויספירט נאָר „דאָס פאָל- וואָס האָט זיך געפונען אין אַוועקע, און אז דאָס איז אומבאנאָר אים צו פארשאפן א נייעם ספּעק- אַטל, אים געבן אומבאקאנטע טעגאציעס.

„דער קיניג פארזיילט זיך“ — און האָט אלץ נייע קאפּריון. דיטעשה הייבט זיך אָן מיט אומאָס קאפּריון. דעם קי- ניגסלאָרעטע אויגן האָבן שוין א סך געווען, און איצט וואָרען ווי אויף „שטארקע“ ספּעק- מאַטל. די האָרעפאטע טעג- טישן ווערן דרויסנגעשטעלט פון די פאָרשטעט, אין ס'מוס מיט זיי דעם חסד, ווי אריינ- צופירן אנווייניק אין דעם קיניליכן הויף, לעבן וועלכע ווי האָבן נישט געוואלט אפילו פארבייזויגן. ס'טעט אריין די איינזיגער פון די אָרעטע האַל-איינגעפאלענע ביידלעך, אין גאָלדענע און ווילכערנע לעבן. ס'קומט אָן צו לאָבן ווען ס'טעט דעם אויסדרוק פון פארלענגענע אויף די פנימער פון די דאָזיקע, וועל- כע זען צום ערשטן מאל די ראפּינירס אויסגעשטיקטע שלייסערס, וואָס באַפּיצן דעם קיניגס חדרים. וויפל געלעכער רופן ארויס די אָפּגעהאַרע- וועטע הענט, וואָס זענען געווינט מיט ערדנע כעפּלעך, אין וועלכע ס'רוב פּעלט דאָס טיטל עסן, די הענט, וואָס רירן אַצינד אָן, שעמענדיק, די נאָלענע בעכער מיט די אויסערוויילטעס וויינען.

אזוי דעריינט דאָס פאָל אונטערדריקענע פאָלקס-ליכט פונעם בעל-המלה. אין די אלטערסליכע טראגעדיעס, אין מיט די יירנשאפט וואָס די העלדן רעדוועקן, דעריינט דער כאָר וועלכער ברענגט אריין דעם שטייג פון די לויטערע אין אייביקע אמת, דאָ דעריינט דאָס פאָל ווי א שווינגנדיקער כאָר. אין דעם ספּעקטאקל וואָס איז רעזשימירט כדי צו ברענגען דעם קיניג אין א נוסטער שטי- טונג, האָבן די מאסן די דאָלע נאָר פון מיניראטן. וויער שווייגן איז אָבער דערווע- דיקער ווי אלע לויב-געזאנגען.

מרדכי היהודי

די עיקרדיקע כאראקטע- ריסטיק פון דער מנילה אמת, איז איר פשוטות. פאר אונ- דערע אויגן וויקלט זיך פאנאנדר א ריווע דראמע, וועלכע ווערט אָבער ערציילט מיט איינפאכע מיטלען. מיר באנענענען נישט קיין לידישע אקצענטן און דאך דרינגט ארויס דער מאס פון יעדער שורה. א נייטסיקער רויז דערפאר פאר איר ווייט פון דער מנהל. ער פארלירט אָבער קיין איין נע נישט מיט לידישע ווערטער, מרדכי היהודי דעריינט ווי א העלד צווישן העלדן. אָבער זיינע רייד זענען געציילטע, עלאָ- קוענט און באלענדיק איז בלויז זיין האלטונג.

אלס געפאנענע, פון גלויבנער קומט ער אָן, איינעם מיט זיינע בריווער קיין שווייט, ווי פאפטישטאט פון דער אלטער מעדאפּערטישער מלוכה. אין אים איז אָבער

דער ווער פרידמאן זאָגט אז דער בית-עולם או די קברים זאָלן זיין אָפּגעזיט. דאָ נישט לאנג וואָס מען אויפגעשטעלט א פּלייס ארום דעם בית-עולם. מיר האָבן געפונען פאר נויטיק איבערצוגעבן דעם פאל, ווייל ער אילוסטירט די זאָג וואָס מ'האָט אין אונזער לאנד, צו דעספּעק- מירן די רעליגיעזע פאָדע- רונגען.

הער ראבינער מאקסימיליאן רעקסלער
א בן שמונים

דער יידישער צבור פון טיי-
מישארא, האט דא גענישט
גאנץ געפירט איר פארטרעט
ראבינער, דר. מאקסימיליאן
רעקסלער, דעם 80 יאָר.
פון וועלכע 55 — כמעט א
מענטשנס-לעבן — האט ער
געווינדעט דער קהלה פון
דער שטעטל שטאט טייני-
שארא.
שטאנדיק פון אן אלטער
רבינער משפּוה, האט ער
דעקלערט פארנומען דאס
דורכגעמאכט גלענצניקע
מחלום אין ראבינער-שטיי-
גאר פון בודאפעסט, און האט
אין איינוועגס געענדיקט דעם
פילאזאפישן פארלעסטע פון
דערוועלטער שטאט. ער האט
זיך פארפלקומט זיינע למד-
רים ביי דזשיזש קא-
לעזש פון לאנדאן, וואו ער
איז דא איינגעלאדן געווארן
צו האלטן פארלעזונגען אין
בערו תלמוד.
א ליידנשאפטלעכער פאָר-
שער פון דער פארגאנגענהייט,
האט ער זיך דעקלערט
אויסגענוצט זיין אָנוועזן
אין לאנדאן, כדי צו
פארשן די יידישע העברעישע
פאון ארבייטע תבלידן, וועל-
כע געפונען זיך אין דער
אקספאָרד-ביבליאטעק וואו
אויף אן איינציגן-הונדערט
טייל פון דער דאזיקער אר-
בעט איז דערשינען אין א
באנד, וועלכער איז ארויס-
געגעבן געווארן אין 1932,
אויפ'ן ענגליש און אויך אין

יעדן טאָג (פּסחים 50).
און אין דער אמת, פון
ציעלס אָן ביי איר אנדערער
צייטן, וויפּל מאָל זענען נישט
אויפגעשטאנען אנדערע שר-
נים וועלכע האָבן דורכגע-
פירט זייער צעשטערונגס-אר-
בעט ביז צום סוף?

ווער פעלט איר?
מגלות אסתר?

ס'איז באקאנט די באמער-
קונג וואָס מערערע פּערשנים
מאכן, אז אין דער מגלת
אסתר — כאָטש זי איז א מיל
נישט דערמאנט געווארן
מען מייןט אז צו דער
באמערקונג קאן מען נאָר
צוגעבן א ספּעלע נאָר
עמעצער אין דער מגלה.
דאָס פאָלג.

הונדערט און זיבן און
צוואנציג מנינים, פון הורו
ביז כוש, זענען געווען אונ-
זער רעם מלך אהשוורוש
השלישי, וועלכער איז אב-
ציון מען האט געווינדעט דער
מאָלעזש, וואָס איז פאָר-
קומען אין די פרעכטע פא-
לאַזן פון שושן ה'כירה,
לכבוד דעם אלעמבעקן הער-
שער, די נאנצע קאמארילע,
אלע קריכערישע הויפּלייט,
האָבן זיך הנהגותיק ליצ-
טירט איינער מיט דעם אנדערן
צו באווייזן דאָס שירות
און זעלסטענע פראכט וואָס
דער מיני האט געווינען...

אויב הייבט זיך אן די
מגלת אסתר, אזוי הייבט זיך
אויף דער פאָרהאנג פון דעם
ערשטן בילד פון דער פו-
רשע-שטייגער, און עפעלעכע
פערשטער-דערשיינען דער
סימבאָל פון אן אָרעגונג,
אין וועלכער דער אָפּפרידקער
שיכט האט נישט קיין אנדער
זאָרן ווי זיך צו פארוויילן.

(המשך אויף זייט 10)

הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

פורים רעיונות

פרייז און פארביטערונג

„פורים דאָרף א ייד זיין
אויף אזויפיל אונטערשטע-
קען, „עד לא ידע“ אז ער
זאָל שוין נישט וויסן קיין
חלוק צווישן „אורח המן“
און „ברוך מרבי“, „פאר-
שאַלט זאָל זיין חסד“ און
„געבענשט זאָל זיין מרבי“.
פורים איז אפריילעכער יום
סוב, אָבער אונטער דער פרייז-
באהאָלט זיך א נאָר גרויסע
פארביטערונג. נישט צופעליק
אז מען דאָס מאַל עובר
אויף דער באשיידנטיק וואָס
כאראכטערנירעט די יידישע
דעלינענע מאמענטן, ווייל
זיך פרייען פורים קאן נאָר
אזא מענטש וואָס האט פאר-
טויבט זיינע געשילן.

נאָר ווען מען פארטויבט די
מוחות אזוי אז מ'זאָל נישט
קאָנען אנאליזירן די ווירטליכ-
קייט, נאָר באפראכטנדיק
אויבערפּעכעלעך די האנד-
לונג פון „מגילת אסתר“,
נישט אריינקוקנדיק הינטער די
קוליסן, קאָנען מיר זיך
פרייען מיט דעם יום טוב.
אויב דער נאָמען „פורים“,
קומט פון „פור“, וועלכער
דערמאנט אין גורל וואָס האט
געדארט אנשטיין איבער
דעם לעבן פון א נאנץ פאָלק,
קומט ער אויך פון „פור“,
שר של שבתה“ וואָס מיר
באנוצן אויך פארן באגריף פון
שבתה, פארגעסן. נאָר איינ-
שטענדיק אונדער זכרון,

דער באזוך פונעם גענעראל-סעקרעטאר
פון דער פערדעראציע ביי די קהלות
פון אַראַדעא, באיא-מארע און סאטמארע

אין די טעג פון 14 — 16 פברואר 1966, האט דער
הער אדמו"ר עטעכער, גענעראל-סעקרעטאר פון דער
פערדעראציע פון די יידישע קהלות, באזוכט די קהלות פון
די שטעט אַראַדעא, באיא-מארע און סאטמארע, וואו ער
האט אָפּגעהאלטן באראטונגען מיט די אָנפירער פון די
קהלות.
מ'האט רעבאטיטירט די לויפנדיקע פראבלעמען פון די קהלות
צווישן וועלכע: א) אפיפאלסן די רעליגיעזע אנטשטאנדן, גוס
פארוואלטן די פאָדן, מאַס-מיסלען צו אָרגאניזירן די הצ-
רכות פארן קומענדיקן פסח, א.א.
אין די אויבדערמאנטע שטעט, האט דער הער גענעראל-
סעקרעטאר, דא באגלייטונג פון די אָנפירער פון די קהלות
צווישן וועלכע: ס. מאדער, י. ראָזענבערג, י. מאַקאוויטש
אין אַראַדעא; ווייזער, אינז, פרידמאן, סטוב אין באיא מארע;
הרב האלפערט, דר. פישער אין סאטמארע, באזוכט די
רעליגיעזע מוסדות, און מ'האט אַיפֿן אָרם באשטימט קאָן
קרטעס מאַס-מיסלען כדי זיי זאָלן גוס פונקציאָנירן.
אומעטוסט האָבן די אָנווענדעטע אויסגעדוקט זייער צופרי-
דנקייט מיט דעם טעטיקייט פון די קהלות און מיט דער
שטיצע וועלכע זיי באקומען מצד דער פערדעראציע.

אין יקטן, וואָס דאָס איז א „פורים-
דרשה“, וואָר זאָגט: איר האָט
אָנגעהויבן אַרומלויפן פורים שטייט
„זמנואל און חתן“, אין אַרשט
בלק שטייט, „ואילא בני ישראל
אין חתן“, וואו האבן די יידן גע-
געסן די דאָזיקע נבלה? יקטן
לעבנשטייט: ער קשיא האט שוין
פארגעשטעלט די בלעם בן בבי
אין נאמען פון זיין מאַטער, א
דאָס וואָס די תורה האט געזאָגט
„ואילא א חתן“, אז דאָס געווען
א געבאָט פון אַהרן, וואָס
זאָל עסן אין פורים חתן-מאָסל.
וואָס זי ווערן געמאכט פון זעל-
בעל, געוויינט און אייל און דע-
רביער זאָגט דער פסוק, „ושמח
בצפחית כדבש“.
ווי אזוי האט מען אַיפֿגע-
מאכט פורים-רב? א טאָג פאר
מושה אונגער
(המשך אויף זייט 10)

פורים „רבנים“
און פורים דרשות ביי יידן

איינמאל אויסגעוויילט פאר דעם
פורים-ראש-השנה ר' מרדכי פון
ראדזשיניץ, וועלכער איז געווען
געווען באהיט אלס איינער פון
די גרויסע הורא און פון די ערשטע
חורבן צוין, האט ער געזאָגט א
דרשה פול מיט תרופות-רוק
פילאזאפיע, אפגעפירט א „רב-
מיט א ירושלמי, דערנאך האט ער

יידישע קעזער
א. אסטעריאק

פ ו ר י מ ת ש כ " ו

התמימים והשלימים
(סוף)

עד עכשיו דברנו ממספר שבעה ועשרה והאנשים שגולדו מהולים: ארם, שת, נח, יעקב, יוסף, משה ואיוב, הרי שבעה והוספנו שם, חתה ושמואל — הרי עשרה, וגם יכרם עוד את חתן, בלעם וזורא, נבל, סך הכל שלושה עשר ולפי זה הסגנון גם את המספר הכי טובה שזכרנו,

ועתה נראה במקורות שהזכור
 את הסספר י"ג, א"ה אם פורשים
 כפי? במדרש תהלים ה"ל חובב
 לא מוואת שזכור ומשיש את
 ילקם (וואת ראי' לרש"י (שזכור)
 וזרובלל-לראיה אינה פשוט
 ח"ל, ומכניס תחתם את ישיעה
 ורמיהו שאצלם נכתב הביטוי
 "בבן", "בבן קראני, מבעי אמי
 זכור שמו" (ישיעה מ"ט, א'
 ברמיהו, "בטור, אצור בבן
 דעתיר" (ישיעה א' ח') ועם
 יתה ש"ג. וברוך זה שאל
 יתה עוד ראוי וחסם שזכור

[illegible]

ולש"ה ה"ל ניוה"ג ש"ל
 ושב את בלעם, את באבת אפר
 וכן שניות גורלו מחוללים ור
 וכן נכחן השבון ה"ל ור
 ותבואה שלל ארש, "בכחם",
 יד דוד כי את צורל חלק את
 תחובת וואן וד"ל שפוט בל
 תם", ו"תמים" ואב"י שיעור
 שיעור אותם חרדיש ואת
 וצל דוד כללס אותם שיסחט את
 ור האיש מרור והעיר בירת
 ודוק... ואחר ה"ל גם את נרע
 ובר שבעה חסות מחוללים אפר
 ור השבון וד"ל גם את נרע
 ור חרדיש אותם שכר נחייבו
 ורם: ועקב, יוסף, משה,
 מואל ור שיעור ויומיה.

ובארה"ש נ' למספר 17 פרטים
וחרום משונים ממסדר תהלים
בליקוט יומות ס' רס"א הלל
שיטת ארז"ל ע"ש וכבר רמתי
ע"ז על תשובות ארמית להשמו
שמי ושעיהו, על כן נראה ששני
סמאות נשתרבו וכן הלך
וס' ארמיתו צריך להיות
שמי ושעיהו ובחברת את זרובבל,
למסות השני' נשמו את יר'
לחור ובכיתא תנך וזו הכל
למקומו ובא בשלום.

הי שעה השכונן של מדרש
הנזירים, לחסות את בנות
הדוכבול ואיבן בסך יחד ששה עשר
עיון רש"י וינא "גד נולד
הנזיר, הרב הנה עשר. ואין ס
דרש מהפלת הלשון של
שמות ומכרח לרוש, "שמואל"
הנזיר, ונולד וטוב" וזה לא
משה—דוק.

חוקי משה שגם כאן מוצגת
החיבה של ספרים מופלגים
מדרש ואין לרדוף הרבה בהם
לומר אילו ותו לא, וכינו לראות
לכל הנסחאות ולכל פרטי
השבוש נמתח תמיד שם בן
אדם שולדו מהלום, אם
יש, שמו, ואם תחת הכינוי
"מלכו צדק" (אין לומר שזה
היה זה החור ובמידה סך הכל
מונח עשר, כי בתפיסת חו"ל
היה זה רומן מודרני). בן דקא

לחננה ויוצאת מן הכלל. עש"י
העם מוצאים מפרכרי העוני שי'
לחם, וניתנת להם הזכות הנדירה
לחדור לבנים חצרות המלך,
שעד כה לא העזו לה' חלתי'
קרב לחם. השבועים בבסחות
זוכים לשבט על מיצות זהב
וזכמן. ועד כמה מברחת אר'
שת ההשתוממות שעל פניהם
בראותם לראשונה בחייהם
לחור כרסם ותכלת, אזון
בחבלי כוץ וארנמן" בארמון
המלך. ומה צחוק מעוררות
הידים המובלות מדוב עברה
שהיו גרילות בכלי חום יר'
כיום סמאכל, שינויות עשיו',
בש' שנות, כלי זהב סמאים
יוז'מלכות בר כיה המלך.

כזה יופיע לפנינו הנוסח,
 לאורו של מהבר מנזלת אסתר.
 בצרנדיות העתיקות, כאשר
 הסתעפות הציורים שבלכות
 הציורים תניע לשאה, בוקעת
 שירת המקהלה ובהיקה נימה
 שאת נציחית וזכה. ואילו
 כאן לובש הנס צורה של
 מקהלה אימת. במחזה הנערך
 לשם מילוי תאוות של הישגים,
 המוני הנס מפלמים תפקיד
 של תפאורה נירא. ואולם
 כח ההנעה שדמסמוז —
 תעלה על כל המציאות

מרדכי וזיהודי
זה שהוא חכי אופייני במני
לת אסתר היא פשטנותה.
דרמה ענקית תנוול לפנינו
את ספורה כאמצעים פשוטים.
אין אנו מוצאים הישפכויות
נפש ליריות, ככל זאת הפא-
(המשך בעמוד 9)

האמינו כי פרוה קנה לו.
בביתו נוכח, אולם, כי תחת
לב, הבהמה כיבדה אותו
בנגיחות. למחרתו פרצה מ־
נפוח בעיר, ואז רק ביו הפ־
רות. רק שוורן של וזבלס
בלבד היה יוצא מן הכלל
שמת בסל הוא. ואז פרצה ה־
עמלת הבהמה העני הצעקה וז־
מרו: "לחזיבה שור היית
מסופר־פרה" ... — כזה הוא
גם יהודנו וזה הקמץ — אמר
מרכי. כאשר מבקשים ממנו
המיכה למוסדות והקהלה, אז
מכלל נופעל יהודי אחר הוא
מכר לתת מכספו. אז הוא
אומר שאין כל שייכות
עם היהדות; כאשר מבקשים
ממנו הקצב חלב, "ענה ב־
(תמצ'ל בעמוד 9)

הרב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט'א

רעיונות לפרקים

דומה שלא הגיעה לקצה.
היה שלא הגיעה לקצה.
היה תמיד. בהיסטוריה.
עליו שבה באסונות
אין פחד שכן עליו בכל
אבותיה עד תומם, נמצא
העם אחר שלא צלחה
ועשה; בין כל הרוצחים
שעלה בדם לחצות את מד
שבתם ליעל ולחבוך את
עין רבנותיהם, הגה אחר

„וילבש את מרדכי וירכיבוהו ברחוב העיר“

החצר המרמסים וההגנבים
הכיעו את התפלעלותם מעורשי
הדורו של השלום שזונו
לראווה. ככה מתחילה מנילת
אסתר הסדר עלה ואנחנו
רואים את התמונת הראשונה
של מחזה הפורים. כיום
מספר מופיע לפנינו סמל של
מספר שבו לחוצה משה
השולטת אחרי הוללות ומש-
תאית בכבר. ואחרי ששה
חדשים של משה, בימים
האחרונים, נזכר אחשוורוש כי,
מלכר אנשי החצר, שאנכ כבר
משעממים אתו, קיים כן
הנעם הנמצאים בשושן
שכנחו לנרות את חושי
כהנות שיש בהן מן החדירש.
„Leroi's amuse“,—המלך
התענ בעתונתיו ופזריותו
מקדירות שונים צצים מלכ.
והנה הראשון מהם: עני המלך
יעיפו מרוב מרות: מצות

שורועו נגדעה בערן מועד.
 ליהודים האמללים היתה,
 אמנם (פסחה וישלון" שתיים
 יצלו עפ"י נס, שמחה זו היתה
 אלקם מזהלח בנשע של החמור-
 מרות. בנשעו יפאליא: פאליא: עמ-
 של רבא (פסחה י' ד'), "אנתי
 עברי דאשורוש אנן", "מ-
 תפסם היסטוריה הערעים של
 השמחה הזאת. במות הנס,
 נשאר בהים המלך אחישורוש.
 וכל זמן שמלך זה ואלה הב
 זכא אחיו עם המסרר
 שעבור שלהם לא נעקרו מה
 עולם, עולל קוסם אתר,
 כי "אנתי בכל יום וממ מנהיגיה
 גיסא" (פסחים זב). ובאמת,
 שמקופה הזאת, בכל דור ודור,
 כמה עמרו עלינו והצליחו
 להביא את משיחיהם לידנו? מר?
 זה שחסר בגניזה אתר.
 ידועה התמיהה של כמה
 המסרשים. כי בספר משרא

שמחת פורים לקוראינו החביבים!

בדיחות לפורים ולפרשת השבוע

שכוחן יפה לכל ימי-השנה...
נמסרו מאת שלום אבי-אסתר

מרדכי אמר לו מעשיה זו:
 היה פעם בשלן עני, מחסופל
 בינס, שיוורזי הממוקס הש
 חלה לעורלו לו. נותנו לו סכום
 מדו של כספ, בכדי שילך
 לשוק-ההמוות לקנות לו פרה.
 למח דוקא פרה, כי הפרה
 תתן חלב לילדיו, ואית החמ
 אזו ואת הגבינה יוכל למכור
 בשוק. הבסלו המסכור הלך
 לשוק קנה לו שור יפה,
 והובילו לביתו בשמחה, ב-

מוד במפעלו זה של מדרכי.
אבל גם בין המעסיים והללו, וזיה
אחד שסבר לתת כל תמיכה
שחיה למסרה נעלה זו, ולו
משעו איש זה והחזקת תמיד
גם בזהדמניויה רומות אחרות
ההשתתף בכל מפעל 'יהודי',
כעו תמיכה במסדות והקוהה,
תלמוד-תורה ועניי העם ה'
מדרביס.

ברצותו להראות ולהצביע
על הפקטור של יהודי זה,

שמחה ותורה.

”חיים אדם לבסוסי בניין;
עד דלא ידע בין אדור המן
לדור סדרה”. פורים הוא חג
שמח, אבל סאחוריו עומדת
התורה. כל באדור המן כן
הצנע הסתוה את כל העוים
הדתיים עליו, כי לעסוה
בשמיטת פורים יוכל רק איתו
האדם שחורדים את חושיו,
כי אילו יאמנו עדים או
אין גשר?”

רק בהיותו הלוים יין
 נפולו השני נחמד כמסעות
 שפליש. רק אם מספיק ירחף
 הפעל לעולה הבאית יש
 נפילת אסתר, ככלי לחפור
 ונדרוש כסדר לקעים, נוב
 לפסוק פתחת. אם נכון
 הדבר ש"פורים" בא מ"פור
 הנורא", כמפורז לנו את הקר
 ביות שליוון להדגיש בהרלה
 נפילת נפילה על גורל עם
 שלום, הוא יכול להיות גם
 מיסוד העמדה כחלאת אדם
 ש"פור", שזה של של "שפחה".
 רק אם ניתן להורגנו שירם,
 רק בהורגנו את מסות העמדה
 ובהעלמת פתחאום האופייני
 שיונים שהולידו את האמן
 שחובו ממנו לעלה, רק
 בדרך זו נוכל להעלות את
 הורים למסורת חז.

"עד דלא ידע", כל זמן
 שאנו פאסיגס ב"ארור הסן"
 ויחסיס יסבית ההשפעה
 אשדבר לנו לזכות — ולו יהיה
 זה המנובל שבאנשים באר
 שררס פסגים — בלי לחקור
 עפס השפער החברתי
 האכזרי, שיהר וילך דרוצ-
 טעס שבוה, כל זמן שאנו
 שולס את עצמנו בהשאלות —
 שואל של, "ברור סדרדי" וסא-
 מינס שאישות אחת — ולו
 תהיה סחונת בטכונות סוס-
 יות כסרדי דר-האסתר —
 ב סכחה להביא את נס
 נאולח; כל זמן שלא נהיה

[illegible]

מחנה מלוצקי, ובוטיבירסק,

בדית-המועצות

מה זה?
על מה זה?
(אסתר, ד')

תחנותיו של מרדכי, לדעת
ה' זה ועל מה זה? אמרה
ה' שטא כפרו בלוחות. ש
מזה בהם. מזה ומזה הם
תובנים? (שמות ל"ב, כו)
(מרש אסתר).

העשר שכן צרת ישראל
נגזרה עליהם ככה וכן
אשר שמו בתלמים מה
היה הוא אדם אשר הדוס.
חבת האדם קודם בשם
אשר יבנה שישבור את
התורה ודמותיה וגם
הוא פסוק ונפש לעשו
אשר אבן יש בני אדם
ועשיתם ופועלים, כלם יש
עליהם חזק בתחלתם יבי
ורחמם! מאי איתתו
השטות והשבת את
לעולם! לפה שטות על
השטות שכן שר נגזר
עלם? שר ישרא-
ליות הוא, תלמידי
ורא העולם וישא

תחת את העולם משוכה,
מלכו לראש בעי, וכיון שכן
מלכו עומה, הרני יחד
אבל האמת הוא, כי כסו
יו אדם יוצא ידי חובתו
עשה הצעות אם לבו
עמו, והוא משולף לעץ
נפשו מרובים ותוכו רקב
שיו מאה ועוקרתו, כי אם
שיו הרקובים צמנות את
תחת אם כלבו הוא בעל
שחרה – קיומו לא נמצא.
מכאן שכל המעשים הרע
הוא, "מה ומה הם
יונים" חרודו לנו כי זה
בית ד'.

וכל אלה אמורים בשעה
ש שלום בעולם ועל אחת
הבטחה בשעה שעת צרה
תקבע ועל עם ישראל
הם על קיומו, אז בלי
שי נחיצות לקשר ולאגד
שברוח פנימה עם המע
ל בפועל אז או יוכלו
גבר על אויביהם. זאת
הנה אסתר בעת שסבנת —
יון יחית נשקפת לעמה,
אסתר בחדרה, שם שם
הם בלוחות? שם הם שם
לחצה, בלב ולא גם

ואת הוא כוונת הפסוק
קצת, יג, "לפני תביא
יום, תדריש בכלע רשע
סמנו ואסור חז"ל
סמנו בולע, דרוק סמור
בולע (מ"מ מ"). כיון
היה עליהם כליו הרי
הם שחם אינם במהות
סמור, ורק דרוק, "מ"
למחצה. וכונת היתה
היה לא אסתר, שם עברו
היום ומה הם כתובים"
אינם עדיקים נמורים
? איזו הצלה מן הכליו?
אחרי, "שנים וכבי",
ישעשו שובנה, ד' רחם
הם והפיר עזת המן הרשע
וליהויה היתה "ארה"